

Lokalhistorisk arkiv &
Lokalhistorisk forening i Sakskøbing

Årsskrift 1996

4. årgang

FORORD

Så er der igen et lokalhistorisk årsskrift på gaden.

1996-udgaven er som de tidligere årsskrifter kendetegnet ved en række artikler om personer, steder og hændelser gennem tiderne skrevet af personer med kendskab til lokalhistorie.

Byens "store" mand, afdøde politibetjent Pantmann, er beskrevet af Børge Larsen, og beskrivelsen gælder nok så meget Pantmanns store engagement i boldklubben Frem. Dermed har boldklubben også fået omtale i anledning af klubbens 90 års jubilæum.

Og så har John Jensen skrevet en omfattende artikel om fugleskydning i Vignæs. Vi kender John Jensens kvalificerede måde at behandle et emne på fra det tidligere hæfte "Fra stenalder til vikingetid".

Med artiklen "Vignæs Remington Fugleskydningsselskab 1911 - 1996" har vi fået et specielt stykke lokalhistorie bevaret for eftertiden.

Herman Hansen er atter med på banen i hans ligefremme beskrivelse af livet på landet i gamle dage.

Med artiklen giver han et billede fra 30-erne og frem til butiksdøden for den lille købmand på landet.

Og så har vi igen lejlighed til at glæde os over Poul E. Rasmussens fuldendte grafik som illustration til årsskriftets kirkeartikel, der denne gang omhandler Majbølle kirke.

Med Hans Bechs beskrivelse af Saksøbing som garnisonsby får vi atter et interessant billede af en epoke fra Berritsgaards nyere historie.

Forskergruppen "Støvmiderne" har bladet i de allerældste skrifter og tydet de gotiske skrifttegn, hvilket har fået Johan Jørgensen til at samle resultaterne i nogle artikler om det ældste Saksøbing i perioden 1735 - 40 og om en voldsom brand, der i år 1800 lagde en stor del af Saksøbing by i aske. Endelig har han med et politiforhør fra 1833 beskrevet om social nedværdigelse for Langelands Cathrine.

Vera Hansen, der har forstand på de dele, har gransket i Saksøbing kirkes altertæppe og alterduge og fået de allermindste detaljer med.

Beskrivelsen er ikke alene en lille brik til selve kirkens historie, men tillige et stykke lokalhistorie om sognebørn, der med stor æresfrygt tog del i kirkens udsmykning.

Og til sidst har vi fundet det på sin plads at skrive om "Doktorparken" eller dr. Nielsens have, som den tidlige kaldtes, idet der netop i øjeblikket foregår en form for indgreb i den smukke have med opførelse af et ældrecenter.

Vi ønsker læserne
GOD FORNØJELSE !

Holger Karlsen

INDHOLDSFORTEGNELSE

Forord.....	side 3
Indholdsfortegnelse.....	side 4
Portræt af en "stor" mand.....	side 5
Vignæs Remington Fugleskydningsselskab 1911 - 1996.....	side 9
Den lille købmand på landet.....	side 17
Majbølle kirke.....	side 23
Sakskøbing som garnisonsby.....	side 26
Blade af Sakskøbing historie 1735 - 40.....	side 34
Den røde hane galede over Sakskøbing.....	side 38
Udskrift af Saxkiøbing Kiøbstads Politi Protokol.....	side 41
Altærtæppet i Sakskøbing kirke.....	side 46
Doktorparken.....	side 49
Årsberetninger.....	side 53

PORTRÆT AF EN "STOR" MAND.

- fortalt af Børge Larsen

Harry Pantmann Hansen blev født den 21. september 1891 i Nykøbing F. som søn af malermester Carl Hansen.

I 1906 tog han eksamen på Nykøbing F. katedralskole og gik herefter i lære hos tømrermester H. C. Glahn, men da denne ophørte med sin forretning inden læretidens udløb, fortsatte læretiden hos tømrermester og entreprenør Laurits Larsen i Nykøbing F. Svendepøven blev aflagt i 1911. Under læretiden blev Teknisk Selskabs skole i København frekventeret med afgangsbetis i 1912.

I 1913 påbegyndte han aftjening af værnepligt i livgarden. Tjenesten i livgarden endte med, at han blev udnævnt til sergent.

I 1919 blev han kortvarigt ansat som konduktør ved orlogsværftets bygningsvæsen, og i juli samme år startede Pantmann en tømrerforretning i Nykøbing F.

I september 1924 blev Pantmann ansat i en ledig stilling som arrestforvarer i Saksøbing, og han betjente denne stilling indtil 1. december 1930, hvor han overgik til polititjenesten.

Som arrestforvarer og politibetjent var Pantmann uforlignelig, hans stor korpus var imponerende, og hvis der var optræk til ballade i byens restauranter, blev der sendt bud efter Pantmann.

Her stillede han urostifterne over for valget mellem en bøde eller et par lussinger. Første gang valgte man "et par på kassen", men det skete kun een gang - næste gang var det bedre med en bøde, for Pantmanns hånd var stor, og der lå mange kræfter bag slaget. så det var ikke altid, at uromageren stod op, når Pantmann havde slået.

Pantmanns sportskarriere begyndte som 10-årig i B.1901 i Nykøbing F., men det var som bagstopper, han nåede at spille om fem provinsmesterskaber.

B.1901 var dengang en af Danmarks stærkeste klubber, men i 1924 flyttede den store, stærke målmand til Saksøbing og blev kaldt "Harry med hatten".

Han spillede herefter på Frem's hold som en meget solid og stærk målmand. Men ikke alene på fodboldbanen var han en stor personlighed - han havde også gode lederegenskaber i kraft af sin lange militærtjeneste.

I 1926 blev Pantmann formand for B.Frem, og han sluttede først i 1964 efter 38 år på posten.

Også pigespejderne nød godt af Pantmanns lederevner, idet han også var trop-rådsformand.

Han blev endvidere formand i De danske Forsvarsbrødre i 1942 og fortsatte til sin død i 1969.

Han påtog sig også formandsposter i Personlig Friheds Værn og i garderforeningen for Lolland, så man kan forstå, at Pantmann var en meget travl mand. Han havde

imidlertid god hjælp i sin kone Inger, som tillod ham at påtage sig alle disse poster, foruden at hjemmet på Parkvej 5 altid stod åbent for byens unge mennesker.

Politiet var naturligvis Pantmanns hovederhverv, og da politiet i september 1944 blev taget af tyskerne, ville Pantmann ikke gå under jorden, men fortsatte sit virke i Saksøbing.

Dengang var der tyske besættelsesstyrker på Berritsgård, men lederen var østriger og derfor ikke særlig tyskvenlig.

Det bevirkede, at samarbejdet også efter september 1944 blev fortsat, og Pantmann kunne i kraft af sin højde og drøjde lægge en dæmper på de tyske soldater - og det var helt i overensstemmelse med den tyske kommandant.

Pantmann og politifuldmægtig Jørgensen kunne stadig glatte tingene ud.

Det skete en dag, at tyskerne sendte en cykelpatrulje rundt i byen, men Pantmann var træt af denne provokation og stillede sig op på kørebanen og standsede patruljen på en halv snes mand. Føreren optrådte truende, men fik besked på, at de godt kunne køre tilbage til Berritsgård, så skulle han nok klare resten.

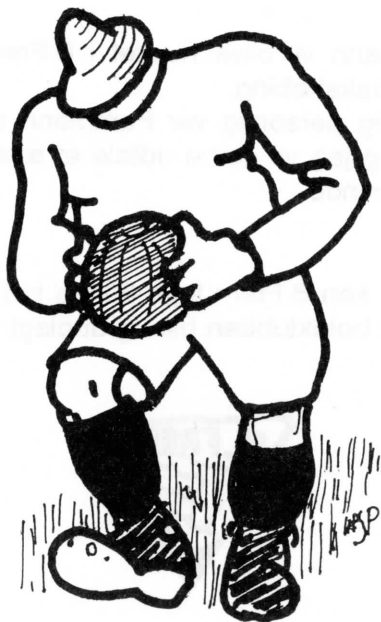
Episoden lykkedes til Pantmanns fordel - han var trods alt den største og havde en utrolig autoritet og frygtløshed.

Spurgte man ham, om han ikke burde gå under jorden, så svarede han: "Jeg kan ikke finde så stort et hul", og han gjorde

sikkert også mere gavn ved at blive over jorden, idet tyskerne have endog stor respekt for ham.

Indtil befrielsen fortsatte Pantmann sin sædvanlige funktion i byen, og det var vist det eneste sted i Danmark, at det foregik på den måde under besættelsen.

Hvad han ellers lavede om natten, vidste tyskerne naturligvis intet om, men han var et meget aktivt medlem af modstandsbevægelsen og dannede politiets modstandsgruppe, hvis væsentligste opgave bestod i at rense og klargøre de våben fra England, der blev kastet ned med faldskærm på egnen.

Pantmann karikeret af Storm P.

Mit første møde med Pantmann var i august 1943, da min gode ven Kaj Ulm fra Vordingborg skulle debutere på et udvalgt Lolland-Falster hold mod Bornholm.

Jeg blev inviteret med til Saksøbing, hvor vi skulle besøge Pantmann, fordi Kaj havde et godt øje til en af hans piger, Kirsten. Ved mødet med Pantmann blev jeg meget imponeret over den store mand, der den gang i en alder af 52 år vejede 165 kg.

Men på trods af vægten, bevægede han sig meget let, og da vi skulle til Maribo, hvor kampen skulle finde sted, forgik det på cykel.

Vi havde dog kun få cykler, så flere måtte køre to på hver cykel, men vi fik politiets tilladelse.

Da jeg i 1945 flyttede til Saksøbing, kom jeg meget i Pantmanns hjem blandt andet på grund af samarbejdet i B.Frem.

I 1946 så jeg Pantmann med bøllehatten stå på mål ved Frem's 40-års jubilæum, men han fik desværre en knæskade, og det var således sidste gang, han vogtede målet.

Der gik mange historier om Pantmanns kæmpeappetit hvad angik mad og drikke. Han sagde for eksempel, at en and var et mærkeligt kræ - der var lovlig meget til een, men for lidt til to.

Hans uniformsbukser havde en livvidde på 2 meter, og i lommerne kunne der være 8 øl i hver. Og hvad angik tændstikker, så gik han altid med husholdningsæsker, for de var nemmere at finde i lommen, når han skulle have ild på cigaren eller piben.

Pantmann gjorde meget for B.Frem og for pigespejderne, idet han begge steder var igangsætter til klubhusbyggerier.

Frems klubhus blev indviet på Pantmanns 70-års fødselsdag den 21. september 1961, og det var en rigtig stor begivenhed for ham. Han havde selv tegnet huset, der blev opført ved frivillig arbejdskraft af klubbens egne medlemmer, hvoraf mange havde en håndværksmæssig uddannelse.

På Birkevej sørgede Pantmann også for, at der blev bygget et klubhus til pigespejderne, og han var primusmotor i anskaffelse af byggematerialer til forærringspris.

Den største oplevelse i Pantmanns fodboldliv var nok, da han som medlem af DBU's bestyrelse var deltager i Olympiaden i Rom i 1960.

Den næststørste oplevelse var nok, da "lille Frem" overraskede den danske fodboldverden ved at deltage i landspokalturnering i Københavns idrætspark i 1960 med 30.000 tilskuere og tabte med 2-0 til AGF's 1.divisions hold.

Pantmann var glad for at rejse, især sammen med sportsfolk, og da Frem som tak til spillerne for resultaterne i 1960 arrangerede en tur til Schweiz, var det naturligt at Pantmann blev leder på turen.

Deltagerne boede i telt på turen, og det fortælles, at Pantmann måtte bakke ud af teltet om morgenen på grund af hans store korpus. Men iøvrigt klarede han turen fint på trods af, at han var næsten 70 år på det tidspunkt.

Pantmann døde den 3. august 1969 i en alder af 77 år og efterlod sig hustruen Inger og deres to døtre Birgit og Kirsten og alle os, som havde nydt godt af hans store personlighed, hjælpsomhed, hans menneskelighed og utrættelige indsats for Saks-købing og omegns unge.

Pantmann modtog en lang række hædersbevisninger og blev blandt andet Ridder af Dannebrog. Han fik også tildelt DBU's guldemble, som kun er tildelt ganske få.

Efter Pantmanns død flyttede hans hustru til København og boede sammen med datteren Kirsten og svigersønnen Bent Carøe. Inger Pantmann Hansen blev en gammel dame, idet hun først døde i 1993 i en alder af 95 år.

Pantmann vil blive husket i B.Frem og i byen Saks-købing.

For mig personlig var Pantmann en god ven, og jeg vil gerne udtale et æret være hans minde.

Iøvrigt kan B.Frem fejre 90-års jubilæum i år, idet boldklubben blev grundlagt i 1906.

VIGSNÆS REMINGTON FUGLESKYDNINGSSKAB 1911 - 1996.

I år kunne Vignæs Remington Fugleskydningsselskab fejre sit 85 års jubilæum. Hermed forelå en anledning til at skrive lidt om selskabet og fugleskydning før og nu på Saksøbingegnen.

Ser man på fordelingen af fugleskydnings-selskaber på landsplan, vil man finde, at Storstrøms amt og ikke mindst Lolland-Falster tegner sig for rigtig mange.

Det ældste på disse kanter er Fugleskydningsselskabet for Vordingborg og Omegn, som i 1988 kunne fejre 200 års jubilæum. Traditionen kan imidlertid føres meget længere tilbage i tiden: Det Kongelige Københavnske skyde- og broderselskab, der er Danmarks ældste, skulle allerede være stiftet i 1334. Dengang skød man naturligvis ikke med krudt og kugler, men med armbrøst.

Fugleskydning eller papegøjeskydning, som det hed i gamle dage, er formodentlig opstået i de frie tyske rigsstæder (byer med selvstyre) omkring 1200-tallet. Det har været byernes mere velbeslåede borgere, som har organiseret sig i såkaldte værnegilder eller lav. Disse lav har ofte haft til formål dels at skærpe borgernes evne til at forsvare sig mod ydre fjender, dels at skabe rammer om selskabeligt samvær.

I Danmark har fugleskydningen mest været udøvet i købstæderne, men i anden halvdel af 1800-tallet bredte den sig til landsognene.

Efter nederlaget til Preussen i 1864 blev skyttesagen for alvor et nationalt anliggende. Nye skytteforeninger voksede frem overalt i landet, en del af dem med fugleskydning på programmet. Hermed var den oprindelige sammenkædning af hensynet til nationalt forsvar og selskabeligt samvær igen tilstede.

I dag er det næppe forsvarsviljen, som holder fugleskydningstraditionerne i live, men derimod det selskabelige samvær skytterne imellem og glæden ved at skyde til fuglen med de gamle våben. At deltage i eller overvære en fugleskydning er, som at træde 150 år tilbage i tiden våbenteknologisk set. Her kan man opleve de gamle forladere i aktion og mærke den skarpe dunst i næsen af røgen fra ægte sortkrudt.

I tiden omkring første verdenskrig havde snart sagt ethvert sogn et fugleskydnings-selskab. I Saksøbing kommune er der stadig tre sogne tilbage med fugleskydnings-selskaber: Fjelde, Majbølle (Guldborg Fugleskydningsselskab) og Vignæs.

Vignæs Remington Fugleskydningsselskab er det yngste. Det er stiftet i 1911 og har ni bestyrelsesmedlemmer, heriblandt formanden og to suppleanter.

Da de gamle protokoller er gået tabt, er det ikke muligt at sætte navne på foreningens første formand og bestyrelsesmedlemmer. Der foreligger imidlertid i Lokalhistorisk arkiv et fotografi (desværre ikke egnet til reproduktion) af selskabets medlemmer ved

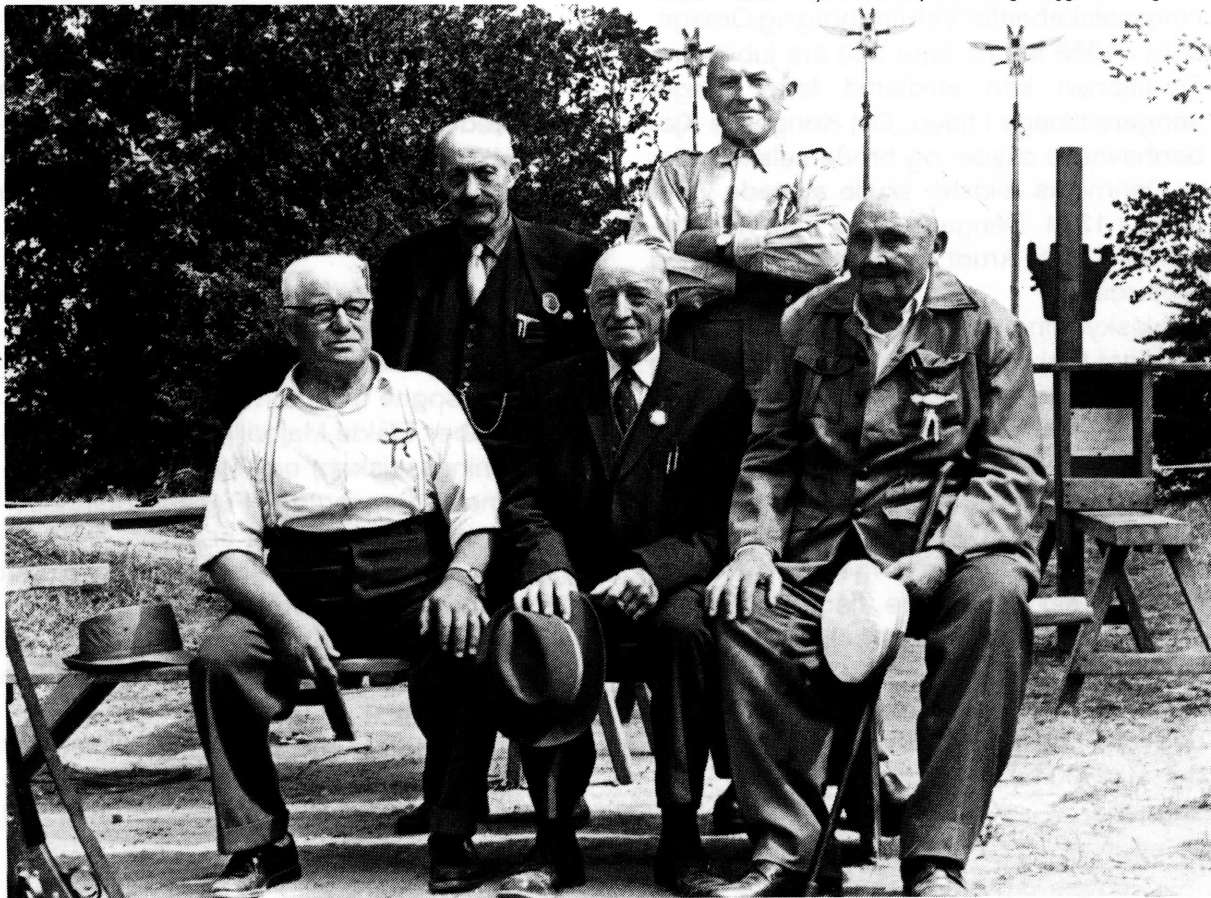
en fugleskydning i Præsteskovene omkring 1915-16, og her er følgende bestyrelsesmedlemmer navngivet: skovfoged Hans Henriksen, Odden Skov, Georg Nielsen, uddeler Anders Andersen, Vignæs og Christen Slot. Billedet fortæller lidt om, under hvilke former en fugleskydning foregik dengang: samtlige skytter er iført jakkesæt, kravetøj og hat. De har taget opstilling på et interimistisk dansegulv og til højre står et mindre hornorkester. Musik, dans og gøgl har været vigtige ingredienser i fugleskydningen og har trukket mange ikke-skytter til fra lokalsamfundet.

Indtil 1977-78 var der tradition for at afholde børnebal fra 16-18 og voksenbal om aftenen til kl. 24.

Ved 50 års jubilæet i 1961 var der 60 skytter, men ved ballet om aftenen var der ikke mindre end 300 deltagere, som dansede til musikken fra Børge Ålborgs orkester.

Fugleskydningen er, bortset fra de første år hvor den blev afholdt ved Vignæs strand, altid afviklet for enden af Havmosevej i Vignæs.

Æresmedlemmer i selskabet omkring 1980: Holger Holse og smed Strange, yderst til højre Karl Hansen. De to herrer i midten er ikke identificeret. Yderst til højre ses en skydebænk og i baggrunden fuglene.

Før 1976 afholdtes fugleskydningen den tredje søndag i juli (med visse undtagelser f. eks. jubilæumsskydningen i 1961 var den 8/8), og der var tradition for, at skydningen indstilledes i kirketiden 10-12.

Pausen blev brugt til at holde frokost.

Under frokosten holdt formanden og udvalgte medlemmer tre taler: for kongehuset, for fædrelandet og for selskabet. Fra 1976 foregår skydningen den tredje lørdag i juli.

Frokosten er stadig et af dagens højdepunkter, men tiden er løbet fra de bombastiske og nationale taler.

I 1986 kunne selskabet fejre 75 års jubilæum, og det blev gjort med maner.

30 skytter mødte op kl. 6 ved Vignæs gl. skole og marcherede gennem landsbyen til skydepladsen.

Dagens højdepunkt var overrækkelsen af en fane fra Danmarksselskabet ved amtsrepræsentant Bent Blom Hansen.

Selskabet havde ikke tidligere haft nogen fane.

Ved faneoverrækkelsen slog kulturudvalgsformand Anne Christiansen det første søm i (for dronningen), bestyrelses- og æresmedlem Marius Jensen tog sig af det andet (for fædrelandet), og fugleskytteveteran og æresmedlem K. J. (smed) Strange slog det sidste søm i (for selskabet).

Sakskøbing Tamburkorps spillede, mens fanen blev båret på plads af sidste års fuglekonge, Aksel Andersen, Ørslev.

Inden ceremonien sluttede, fik formanden Bent Jensen overrakt en check på 500 kr. fra Sakskøbing kommune.

Vi har talt en del om "udenomsaktiviteter" ved fugleskydning i Vignæs, men ikke som selve skydningen.

Alle fugleskydninger foregår i princippet på samme måde. Man lægger ud med nummertrækning (i Vignæs er det kl. 7 om morgenen): alle deltagende skytter trækker et nummer, der bestemmer i hvilken rækkefølge de skal skyde til fuglen. Denne rækkefølge overholdes strengt gennem hele skydningen.

Fuglene er lavet af piletræ, hvorpå der er fæstnet små metalplader med søm og skruer.

Syd for Storstrømmen er alle fugle udformet nærmest som heraldiske ørne i to dimensioner med vingerne udbredt, som ørnen i det tyske våbenskjold; nord for Storstrømmen er de udformet tredimensionelt, som en gås i flugt.

Pladerne på fuglen skal skydes ned i en ganske bestemt rækkefølge. Hver gang en plade skydes ned, udløser det en gevinst til skytten. Er der tale om en såkaldt "gevinstfugl" (i Vignæs er der to gevinstfugle), skal der trækkes lod om præmier blandt dem, som har købt medlemskort. Salget af medlemskort udgør det økonomiske grundlag for fugleskydningen og størstedelen af kortene sælges lokalt.

Med et medlemskort har man en chance for at vinde en præmie, selvom man ikke selv er aktiv deltager.

I Vignæs har man den særlige tradition siden 1987, at den skytte, der først nedlægger en haleplade, får tildelt Marius Jensens vandreskjold.

Skydningen er først afsluttet, når samtlige fugles brystplader er faldet. Der skydes både til salon-, Remington- og forladerfugle, og mange skytter skyder samtlige klasser.

I nogle selskaber har man stadigvæk den

tradition, at den, der skyder den første brystplade ned, skal udtrække fuglekongen blandt dem, som har købt medlemskort, men i Vignæs gik man bort fra den skik i 1974; fra da af er det skytten, som nedlægger den første brystplade på Remington- eller forladerfuglene, der erhverver fuglekongeværdigheden.

Begrundelsen for denne ændring var, at man havde konstateret, at salget af medlemskort efterhånden gik lidt trægt. Mange værgede sig ved at købe kort af frygt for at blive udtrukket som fuglekonge.

Forladerskytter i funktion: til højre trykker fugleskydningsveteranen Johannes Hacke, Ønslev sin stangriffel af, i midten hjælper bestyrelsesmedlem Carsten Andersen en ny skytte tilrette.

Fuglekongeværdigheden indebar nemlig den gang foruden æren også visse forpligtelser: fuglekongen afhentedes i bil og blev mere eller mindre frivilligt skyttefestens midtpunkt. Efter tildeling af skærf og pokal forventedes det, at fuglekongen kvitterede med en omgang øl til teltet. Derudover skulle fuglekongen af egen lomme betale sølvplade til skærf og indgravering af navn på pokalen.

I dag er det heldigvis ingen økonomisk belastning for skytten at blive fuglekonge i Vignæs, så der er absolut ingen grund til at forsøge at ramme ved siden af, når brystpladen begynder at sidde løst.

Den anden brystplade, der falder på Remington- eller forladefuglen, udløser Albert Rasmussens vandrepokal.

For den første brystplade på salonfuglene tildeles Johannes Hackes vandrepokal.

Vignæs Remington Fugleskydningsselskab og Guldborg Fugleskydningsselskab skyder som de eneste i landsdelen til hele seks fugle: to salonfugle, to remingtonfugle og to forladefugle. Alle andre selskaber skyder til færre og på Sydsjælland ofte kun en fugl.

Sådan har det ikke altid været. Ved 50 års jubilæet blev der således kun skudt til en salonfugl, en remingtonfugl og en forladefugl i Vignæs.

Efter selskabets navn at dømme, må man gå ud fra, at der fra foreningens start udelukkende blev skudt med Remington rifler. Denne riffel repræsenterer et stykke dansk militærhistorie. Den blev indkøbt til

den danske hær i 1867, som afløser for forsvarets gamle forladegeværer, fra den kendte amerikanske våbenfabrik Remington. Den officielle betegnelse er Gevær M1867.

Senere blev den fremstillet på licens på Københavns Geværfabrik. Geværet er en enkeltskuds bagladeriffel med kaliber 45-60.

Ammunitionen var oprindeligt enhedspatron med randtænding. Senere ombyggedes riflerne til centraltænding, hvilket gjorde genladning af patronerne mulig (især vigtigt for skytteforeninger).

Allerede fra starten var det muligt for skytteforeninger at anskaffe sig dette våben, men det var ret kostbart at skyde med, indtil det blev ombygget til centraltænding.

Da geværet i slutningen af 1890'erne og begyndelsen af dette århundrede begyndte at blive udskiftet i forsvaret til fordel for Gevær M1889 (Kragh-Jørgensen), blev store mængder sat billigt til salg til skytteforeningerne. Hermed blev Remingtonriflen endelig skytteforeningernes standardvåben. Fugleskydningsselskaber, som blev stiftet i den periode (f. eks. Vignæs) har valgt den, da de fleste potentielle skytter måtte forventes at være medlemmer af "regulære" skytteforeninger og dermed være i besiddelse af denne riffel.

I ældre foreninger har man oprindeligt skudt til fuglen med forlader. Her har man ofte brugt de såkaldte "stangrifler": specialbyggede perkussionsforladerrifler til fugleskydning i grove kalibre med meget svær pibe og massivt skæfte.

Da al fugleskydning foregår i siddende stilling med geværets forskæfte hvilende i skydebænkens gaffel, krog eller "stang", kan man med fordel gøre våbnet meget tungt for dels at mindske rekylen ved kraftige krudtladninger, dels at få våbnet til at ligge mere roligt under sigtning og aftræk. Mange ældre fugleskydningsselskaber har senere fået Remingtonriflen på programmet. Ligeledes har yngre selskaber, som f. eks. Vignæs, med tiden fået indført forladeskydning.

Forladeskydningen er det mest pittoreske skue ved en fugleskydning. Her er ikke bare de største brag og den meste røg, men også de historisk interessante aktiviteter ved ladebænkene, hvor forladerne fodres på traditionel vis med krudt og kugler.

Salonskydningen er i Vignæs og de fleste andre steder oprindeligt blevet indført som et underholdende element for ungdommen og damerne.

Foruden skydning til fuglene, er der tradition for i Vignæs at afholde "ædruelighedsskydning" efter frokosten: der skydes til søm eller kramper anbragt på fuglene eller på stænger ved siden af. Efter hurtigheden at dømme, hvormed sømmene skydes væk, er ædrueligheden hos skytterne i top.

Hvor det ved almindelig skiveskydning som regel udelukkende er dygtighed, der afgør, hvem der løber med præmierne, så spiller ved fugleskydning også heldet en vigtig rolle.

De første gevinster på fuglen (hals- og vingekroner, vinge- og halespidser) kan

nedlægges med ét velrettet skud. Derfor håber skytterne ved lodtrækningen at få et lavt nummer. Her tæller alene skydefærdighed. Ved de senere gevinster har man som regel kun en chance, hvis man kommer til skydebænken, når pladerne allerede er skudt løse, men også her vil en "gammel rotte" ofte have en fordel fremfor en "grønskolling". Han vil nemlig have en foremølse af, hvor pladen skal skydes, for at den med størst sandsynlighed falder ned.

Da der i dag udelukkende må skydes med åbne sigtemidler eller dioptersigter, stiller de skiftende lysforhold i løbet af dagen udfordringer til skytterne.

At gennemføre en fugleskydning før og nu kræver et stort arbejde af bestyrelsesmedlemmerne og medhjælpere: der skal sælges medlemskort, fuglene skal laves og sættes op (siden 1992 har Vignæs lavet sine fugle selv), der skal bestilles mad og drikke og telt, borde og stole skal opstilles. Under selve skydningen skal listeførerne sørge for, at der skydes til fuglene i den rigtige rækkefølge, og en skydeleder udvalgt blandt skytterne skal sørge for, at alt går rigtigt til, og at sikkerhedsreglerne bliver overholdt.

I Vignæs er der tradition for at udnævne de personer, der har gjort en særlig indsats for selskabet til æresmedlemmer. Med tiden er det blevet til mange. Den følgende liste er ikke komplet, da selskabets protokoller fra før 1972 er bortkommet, men vi bringer den alligevel (i alfabetisk rækkefølge): Nymann Christensen, A. C. Hansen,

Helge Hansen, Karl Hansen, Holger Holse, Hans Peter Jensen, Marius Jensen, Carl Ottesen, Aksel Petersen, Johan Rasmussen, K. J. (smed) Strange, Evald West.

Hvad angår antallet af deltagende skytter i Vignæs før og nu, ser det ud til at være nogenlunde det konstant gennem årene.

På det før omtalte gamle billede fra omkring 1915-16 er der 59 personer, hvoraf de fleste skuldrer Remingtonrifler.

Ved 50 års jubilæet deltog 60 skytter; ved 75 års jubilæet var der 69, og i år var tallet 60.

Ser man på resultatlisterne, vil man finde, at selv i gamle dage kom en del af skytterne fra omkringliggende sogne på Lolland-Falster, men i de senere årtier er denne tendens forstærket: flertallet af skytter kommer nu fra hele Lolland-Falster og sågar

Sydsjælland. Den "hårde kerne" består af skytter, som i løbet af sommeren deltager i de fleste af landsdelens fugleskydninger.

Med hensyn til antallet af ikke-aktivt skydende deltagere er der siden slutningen af 60`erne sket en kraftig tilbagegang. I takt hermed er de forskellige "udenomsaktiviteter" som dans og musik blevet nedtrappet og til sidst ophørt.

Denne tendens har gjort sig gældende i de fleste skytteforeninger i landsdelen.

En fugleskydning er ikke længere en stor fest for lokalsamfundets beboere. Dette skyldes ikke, at der er noget galt med fugleskydningen som sådan, men derimod at livet på landet har ændret sig radikalt.

Det industrialiserede landbrug og den dermed følgende affolkning af landsognene har ført til, at den gamle samhørighedsfølelse er gået fløjten.

Bestyrelsesmedlemmer anno 1996: forreste række fra venstre: Birthe Dagfield, Carsten Andersen, æresmedlem Johan Rasmussen, Gurli Andersen, Ib Sauer; bageste række fra venstre: Poul Lyng Hansen, Flemming Ålborg, Børge Mortensen, formand Bent Jensen, Orla Rasmussen og John Jensen.

Heldigvis er der stadigvæk en del lokale, der lægger vejen forbi Havmosevej og "får en dag ud af det" ved at betragte fugleskydningen og spise medbragt mad i det grønne eller deltage i frokosten.

Vi kan glæde os over, at der er tilgang af nye yngre interesserede skytter.

Lad mig slutte denne artikel med forhåbningen om, at de stolte fugleskydnings-traditioner her på Sakskøbingegnen og i landsdelen iøvrigt må fortsætte langt ind i det næste årtusind.

Tak til Vignæs Fugleskydningsselskabs formand Bent Jensen og bestyrelse for hjælp og lån af materialer.

John M. Jensen

DEN LILLE KØBMAND PÅ LANDET

- fortalt af Herman Hansen

En yndet leg for os som børn omkring 1920 var at lege købmand.

Tom emballage blev fyldt op med grus, småsten eller træpinde og anbragt på et bræt eller en bænk, og "købmanden" snoede med forretningsmine et kræmmerhus til bolcher eller kandis.

Betalingen var ingen problem, da det som regel foregik blot ved en håndbevægelse.

For den rigtige lille købmand på landet var tilværelsen ingen leg. Det at få pengene hjem kunne ofte være besværligt, især i trediverne og under besættelsen var pengene små.

Det at drive købmandsskab er kendt fra Arilds tid, men den lille købmand på landet går vel kun 150 år tilbage.

Før den tid måtte landbefolkningen til nærmeste købstad for at foretage indkøb af de fornødne dagligvarer. Det kunne være krydderier, salt og sukker og forskelligt husgeråd.

Op petroleum var man i gamle dage storforbruger af til belysning og som brændstof til motorer.

Desuden havde man brug for tjære til behandling af træværk og oliekgager som foder til køerne.

Alle disse ting og meget andet kunne man før i tiden kun få hos storkøbmanden i byen, der på den måde havde en slags monopol på handel med landboerne.

Men i slutningen af forrige århundred ændredes det danske landbrug fra korndyrkning til husdyrhold, for at kunne tilfredsstille efterspørgslen af animalske produkter som bacon, smør og æg til bl.a. Englands voksende industribefolkning.

Den omlægning gav grobund for andelsbevægelsen, som opstod under mottoet; "Alle for een og een for alle".

Mejerier skød op som paddehatte rundt omkring på landet, og bønderne kørte ikke længere til købstaden for at afsætte ost, smør eller æg.

Der blev opført slagterier, og ethvert sogn med respekt for sig selv oprettede en brugsforening.

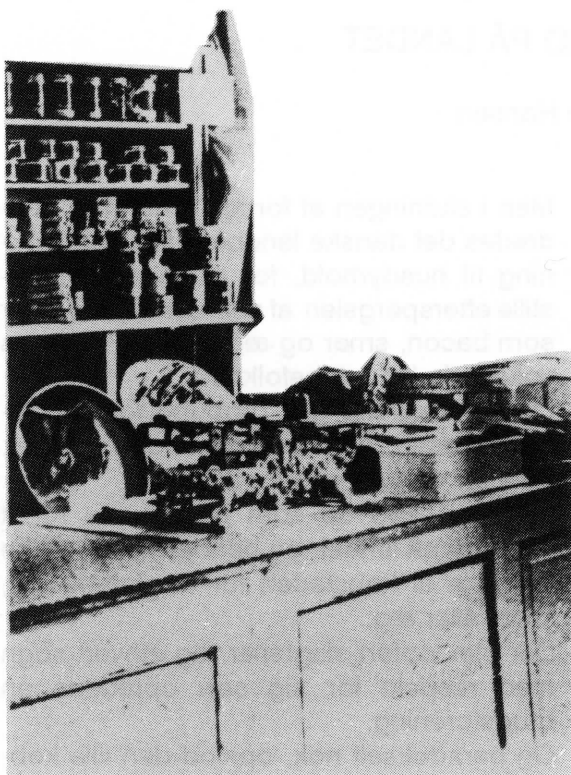
Og paradoksalt nok, opstod den lille købmand på landet i brugsforeningernes kølvand.

Den lille købmand havde ofte ingen faglig uddannelse. Det kunne for eksempel være en landmand, der havde lyst til at prøve tilværelsen som købmand som i Slemminge, hvor Peter Rasmussen og hans kone Emilie overtog den lille købmandsforretning på Thorsensvej 15 i 1927.

Den var tidligere blevet drevet af en snedker, der ønskede at sælge.

En af husets stuer var indrettet til butik, og hver eneste centimeter var udnyttet.

Ved vinduet stod kaffemøllen, der skulle drejes ved håndkraft, da der ikke var elektricitet i huset på det tidspunkt.

Købmandsdisken stod på tværs i butikken, og i den var der skuffer til mel, sukker, salt o.s.v.

En af skufferne havde en særlig funktion - den var nemlig pengeskuffe.

På disken stod blandt andet glas med kandis, lakrids og bolcher, og på gulvet stod tønden med klipfisk ved siden af skovle, spader og andre redskaber.

På væggene var der hylder med tobaksvarer, spiritus og meget andet.

Den gang røg man Adamas-cigaretter og Havana-cigarer og grovskåret tobak til langpiber.

I butikkens hjørne stod en beholder med petroleum, og under loftet hang kotøjr, børster og flagermuslygter.

Og hos købmanden kunne man også købe lampeglas, væger og tællelys.

Et lille tilstødende værelse fungerede som lager med sukker- og melsække samt spande med saltsild, klipfisk, og så var der sirup og meget andet.

I en mindre tilbygning af træ var der tjære og foderstoffer - ja, der manglede ikke noget.

Købmandsforretningen ophørte i 1965, og fru Rasmussen, der er enke efter købmand Rasmussen, er i dag 91 år og fortæller gerne om sin tid som købmandskone:

Foruden det at passe butikken, skulle hun sørge for at familien med 2 børn fungerede.

For at supplere den sparsomme indtægt, måtte købmanden tage ekstra job som pladsmænd ved de forskellige roebaneholdpladser i Slemminge og Fjelde.

Købmanden havde desuden en del tillidsposter, hvilket er et bevis på, at man havde tillid til "den lille købmand".

Når det var vaskedag for købmandskonen, så måtte hun op kl.4 for at tænde op under vaskekedlen.

Så skulle tøjet, der havde stået i blød siden dagen før, koges og skrubbes på vaskebrættet til det blev rent, og til sidst skulle det vrides med de bare hænder.

Men snart kaldte pligterne i butikken, og tøjet måtte stå til børnene kom hjem fra skole. Så kunne de passe butikken, mens mor hang tøjet til tørre.

Ll. Slemminge købmandshandel – i dag Thorsensvej 15.

Og til aften skulle der laves varm mad til familien.

Om aftenen blev der så tid og ro til at ordne regnskab, og under krigen og lang tid efter skulle der tælles rationeringsmærker op, der skulle sendes til myndighederne. Og "død og pine", hvis ikke det indsendte antal mærker passede med det solgte kvantum af rationerede varer.

Under besættelsen var tyske soldater ikke velsete i butikken, da de ofte truende gjorde krav på varer, der var rationerede, uden at havde rationeringskort.

Men ellers gik livet sin vante gang med en god snak med de faste kunder.

Købmand Bils i Slemminge fortæller fra besættelsestiden, at der blev fremstillet mange tørv på egnen. Det gav god beskæftigelse, det var mændene, der havde det tunge arbejde med at grave og fremstille tørvene, mens kvinderne satte tørvene i små stabler, så de kunne tørre og bruges til brændsel.

Tørvearbejderne fik som regel udbetalt deres løn i checks om fredagen, og så måtte købmanden have rigeligt med penge i kassen, så han kunne veksle.

C. Å. Bils købte Slemminge købmandshandel i 1929 af fru Karen Pedersen, der havde drevet forretningen siden 1921.

Brugs og købmand side om side i Slemminge.

Før den tid var der brugs i bygningerne, men bestyrelsen besluttede at bygge en ny forretning på det modsatte hjørne, og så solgte de den gl. brugs til Karen Pedersen, der havde været uddeler i brugsen, og som så blev selvstændig købmand.

Selv om de to forretninger var konkurrenter, så havde de et godt forhold til hinanden. Hvis den ene fik udsolgt af en vare, så lånte man hos konkurrenten lige over for, og kunderne var indforstået dermed.

Den unge mand, der i 1929 overtog Slemminge købmandshandel, havde, i modsætning til så mange andre små købmænd på den tid, studentereksamen og handelsud-

dannelse. Han var således godt forberedt til sit virke og faldt godt til hos befolkningen. Forretningen gik godt, og snart fik købmand Bils sat en benzinstander op, så han kunne betjene sine bilkørende kunder med benzin, der først i 30-erne kostede 28 øre pr. liter, hvoraf én øre gik til bygning af Lillebæltsbroen.

Købmanden foretog beskedne udvidelser af butikken, og snart blev der ansat en kommis til at hjælpe ved ekspeditionen. Allerede fra morgenstunden var der travlhed i butikken, idet mælkekuskene, der kørte mælk til mejeriet, havde bestillings-sedler og kontrabøger med fra beboere på ruten, og varerne skulle så være klar, når mælkevognene kom tilbage.

I den såkaldte kontrabog skrev kunden sin bestilling, og købmanden skrev prisen ud for hver af de bestilte varer.

Derfor er det muligt i dag at foretage sammenligninger med datidens priser.

I 1910 kostede en øl 9 øre og ½ kg. kaffe 85 øre, men timelønnen for en håndværksvend var også kun 25 øre.

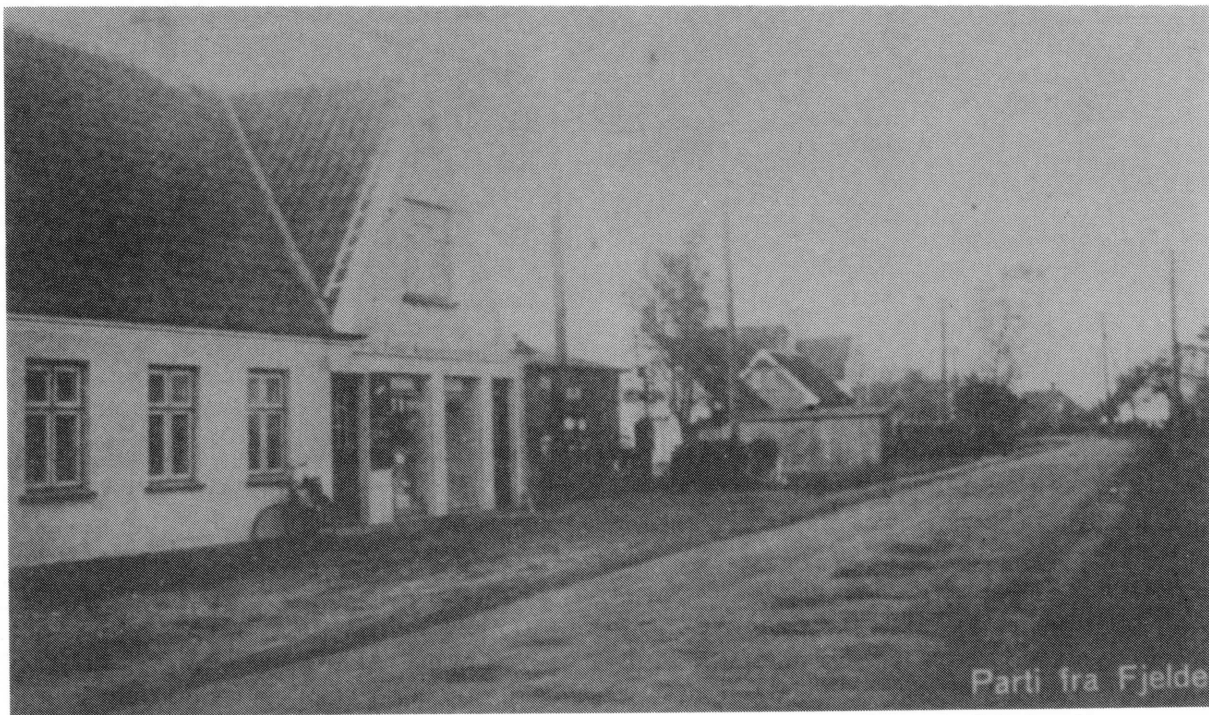
I 1958 kostede en pilsner 85 øre og ½ kg. kaffe 8 kr. 20 øre, men timelønnen var så også steget til 6,00 kr.

Som ung købmand manglede Bils et organisatorisk ståsted, og han var derfor med til at starte Midt- og Østlollands Købmandsforening i 1933, hvor han sad som formand i fjorten år.

Trediverne var svær at komme igennem. Der var landbrugskrise, og det smittede af på andre erhverv og skabte stor arbejdsløshed. Pengene var små, og man hørte ofte talemåden: "Når bonden har penge, har alle penge".

Og efter landbrugskrisen kom fem år under tysk besættelse med alt, hvad det indebar af besværligheder for den lille købmand og for det danske samfund i det hele taget.

Diskontobanken åbnede i 1961 en filial i købmand Bils forretning, og købmanden blev selv bestyrer, hvilket han iøvrigt fortsatte med i privatboligen efter at have solgt købmandsforretningen i 1963.

Købmandsforretningen i Fjelde - i dag Fjelde Byvej 14

I Fjelde var der købmandsforretning indtil 1970. Det var en forhenværende karetmager Alfred Jørgensen, der købte forretningen i 1940-erne.

For at supplere den sparsomme indkomst, malede han svinefoder for egnens landmænd, og så måtte konen passe butikken, mens det stod på.

Hos købmanden såvel som hos smeden fik man de daglige informationer om, hvad der skete i lokalsamfundet. Tit foregik det over en håndbajer ved købmandens gavl eller i lagerrummet i dårligt vejr.

Men nu er dette stykke kulturhistorie forsvundet sammen med den lille købmand.

Og til sidst et lille kuriosum - en ansøgning dateret 1808 og stilet til kong Fr. VI fra en forhenværende skoleholder i Udstolpe og Radsted om tilladelse til at drive en lille købmandsbod i Radsted.

Ansøgningen slutter:

*Niels Bredahl forhen Skolemester
I Lolland under trende Præster
Søger allerunderdanigst om
(Endskjønt hans Kasse er ganske tom)
At han og Kone Dorteia Wandel
Maa drive i Radsted skatfri Handel
Og hvor de end paa Landet flytter
Thi her det kun lidet nytter
Med trende Smaae og sorgfuld Kone
Jeg kaster mig for Kongens Throne
Og haaber trygt at høre Ordet
"Det Søjte skee - Lav Handelsbordet" !*

MAJBØLLE KIRKE

Midt i landsbyen Majbølle ligger kirken, der tidligere var omgivet af skole og mejeri, og hvad der ellers hørte til i en landsby i tidligere tid.

I dag ligger kirken i ensom majestæt som midtpunkt i sognet ved Guldborgsund - og dog! Et moderne plejehjem findes endnu i den lille landsby og giver mulighed for, at

plejekrævende gamle fra sognet kan blive passet i vante og hjemlige omgivelser.

Og forsamlingshuset er fortsat samlingssted for sognets beboere, selv om det nok så meget er de moderne tider med *diner transportable*, der præger aktiviteterne i forsamlingshuset i dag.

Og så er den gamle skole blevet motel, og møllen er blevet museum.

Jo, der er fortsat aktiviteter i den lille landsby - ud over de kirkelige handlinger, som kirken står som garant for - og som den iøvrigt har gjort det igennem 750 år.

Majbølle kirke blev opført af munkesten i midten af 1200-tallet - oprindeligt som en ret beskeden gotisk landsbykirke, der i katolsk tid var viet til Sankt Anna.

Med senere tilbygninger af tårn mod vest og kapel mod syd, blev den lille kirkes rummelighed udvidet med en sidefløj.

Ved indtræden ad den altid åbne hoveddør finder vi tårnrummet smukt dekoreret med en Hans Huve-klokke fra 1621 samt orgelpiber i kobber fra det gamle Frobenius-orgel, der i 1990 blev erstattet af et nyt orgel fra Marcussen & søn med 2 manualer, pedal og 12 stemmer.

Vel inde i selve kirkerummet glædes man over de smukke farver, der pryder bænkeraderne. Der er noget let - ja, næsten elegant over farvevalget, og kirkens prædikestol falder i al sin enkelthed godt ind med det øvrige inventar. Gulvet af røde, gule og sorte mursten fuldender farvebilledet.

Elmelundsmesterens kalkmalerier, der i hine tider prydede kirkens hvælvinger, havde fuldendt billedet, hvis ikke reformationens puritanere i 1536 havde overkalket denne spændende form for kirkeudsmykning. Skitser fra en midlertidig afdækning af billederne i 1876 fortæller blandt andet om Evas fristelse og uddrivelse af Paradis.

Et lille krucifiks i korbuen med den kristne billedkunsts centrale motiv: Kristus på korset, er her, som i de fleste andre kirker, bibeholdt som et levn fra den katolske tid.

Altartavlen i guld og grå indramning viser et maleri af A.Dorph, der forestiller Kristus på korset.

Alterbordet er fyldt op med lysestager, idet der foruden den syvarmede findes 4 messingstager til store alterlys.

Altersølvet er naturligt gemt væk, men ved kirkelige handlinger kommer det frem, og så fyldes alterbordet med en over 300 år gammel kalk og en oblatæske fra 1852. Lysestager, altersølv og dåbsfade er iøvrigt gaver fra baroniet Guldborgland, der ejede kirken fra 1726 til 1914.

I en periode forud havde Majbølle sogn været nedlagt som selvstændigt sogn og indlemmet under Sakskebøbing.

I 1914 blev Majbølle kirke selvejende med et lokalt valgt menighedsråd, og det skyldes ikke mindst en senere præst og menighedsråd, at kirken efter en hovedrestaurering i 1940 kom til at fremtræde så smuk og venlig, som tilfældet er i dag.

Inden vi forlader kirkens hovedrum, kan vi ikke undgå at få øje på granitdøbefonden med det smukt forarbejdede dåbsfad. Yderligere et dåbsfad er ophængt på væggen. Døbefonden menes iøvrigt at stamme fra Vigsnæs gamle kirke.

I sidefløjen ses de 4 interessante præstetavler, der hver især fortæller lokalhistorie om kirkens præster fra 1723 og til i dag. Dertil kommer et lille epitafium i sølv opsat af taknemmelige beboere i Majbølle sogn til minde om sogneprest Vilhelm Fog, der fungerede ved kirken i sidste halvdel af 1800-tallet.

Og så har vi ikke omtalt de ældgamle gravminder, der er indmuret i væggene dels i våbenhuset, i koret og i sidefløjen.

Til sidst mangler vi en beskrivelse af kirkens tårn, hvortil adgang sker via et lille trappehus.

Man undres over de smalle og stejle trapper, der fortsat skal forceres i forbindelse med den daglige klokkeringning.

Endelig fremme ved klokkestokværket ses den velbevarede klokkestol, der går gennem to stokværk.

Den fornemme klokkestol bærer to klokker, heraf den oprindelige klokke med indskriften "Hellig Anna, bed for os, 1474". Den fortæller os således om kirkens oprindelige navn og årstal for tårnets opførelse.

Klokkerummet har glugger til tre sider og giver den skønneste udsigt over den svagt skrånende moræneflade mod Guldborgsund.

Udvendig ses kirkens mange kamtakke gavle på både tårn, skib og kor og ikke mindst på sidefløjen med den meget smukke gavlidekoration.

Og stendiget omkring kirkens areal understreger hovedindtrykket af en typisk og velbevaret landsbykirke, der virkelig er et besøg værd.

Tekst : Holger Karlson
Grafik : Poul E. Rasmussen

DA SAKSKØBING VAR GARNISONSBY

- af Hans Bech.

5. regiments kanonkompagni, på Berritsgaard 1943

Artiklen er udarbejdet på grundlag af oplysninger fra garnisonsbiblioteket, Lokalhistorisk arkiv, og efter samtaler med major A. S. B. Juul, Rødby, major Ib Frisenvang, Varde, Inger Merete Clausen f. Krogh-Meyer, Evald Clausen, Saks København, Eva Larsen f. Bech, Thor Gerner Nielsen, Saks København, Svend Jensen, Reersø og oplysninger fra nu afdøde Saks Købingsborgere ved tidligere samtaler.

Hvis man studerer Saks Købings historie, kan man finde mange eksempler på spændende begivenheder, men set over tid, må det nok være vurderingen, at i de fleste år er livet gået sin stille gang.

Men der var engang "DA SAKSKØBING VAR GARNISONSBY", idet Berritsgaard slot og park var indrettet til kaserneområde for danske soldater i årene 1942 - 43.

Forhistorien

I september 1939 startede 2. verdenskrig, da tyske styrker overfaldt Polen. Det førte til, at England og Frankrig erklærede Tyskland krig, og årene, hvor Europa stod i flammer, var startet.

I april 1940 var det Danmark og Norge, der kom til at opleve den tyske værnemagt som fjende. I Danmark overgav man sig allerede den første dag - den skæbnesvangre 9. april 1940.

Resultatet af den danske overgivelse var, at man fortsatte i en fredelig sameksistens med den tyske besættelsesmagt. Regering og folketing fortsatte, og der blev også givet tilladelse til, at mindre danske militærstyrker kunne fortsætte i danske garnisonsbyer, hvor den tyske værnemagt ikke overtog kasernerne.

Senere i 1940 nedkæmpede tyske tropper Holland, Belgien og Frankrig.

Slaget om England begyndte, men da englænderne vandt luftslaget over England, måtte tyskerne opgive invasion, og de overfaldt derefter Rusland med store styrker i juni 1941.

I løbet af kort tid erobredes meget store dele af Rusland, men vinteren kom - og den var meget streng - så den tyske hær måtte stoppe op.

Sammen med Italien var Tyskland gået i land i Nordafrika og søgte frem mod Suezkanalen og de rige olieklæder i Mellemøsten. Og da U.S.A. efter Japans overfald på Pearl Harbor kom med i den allierede front, var de tyske styrker gået igang med at befæste hele området fra Nordnorge til Frankrig.

I Jylland blev der opført store befæstningsværker - resterne kan endnu ses i klitterne, og der blev bygget flyvepladser mange steder som f. eks. Skrydstrup, Vandel, Karup, Tirstrup og Ålborg.

Med forsvarsstyrker langs den jyske vestkyst, ville den tyske værnemagt ikke lænere acceptere, at der var danske soldater på kasernerne i Jylland.

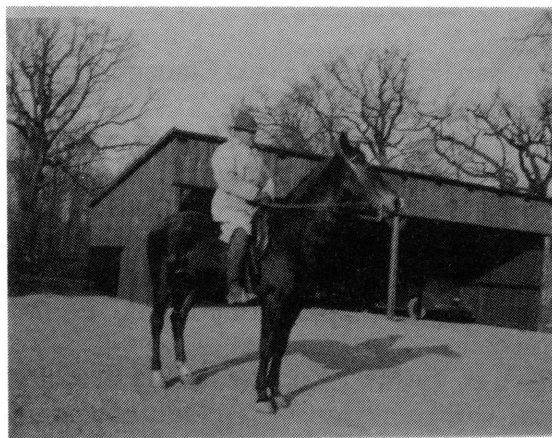
Og i november 1941 befalede den danske hærs ledelse derfor, at styrkerne skulle flyttes til garnisoner på Fyn, Sjælland og Lolland.

Det resulterede i, at der bl. a. skulle stationeres danske soldater på Berritsgaard, der på det tidspunkt stod tom.

På denne storpolitiske baggrund kom vort lille lokalsamfund med.

Og her begynder så den lokale historie.

Forsvarets bygningstjeneste gik i gang med at planlægge en lejr, hvor der kunne indkvarteres omkring 150 soldater.

Bestyrer Krogh-Meyer, Berritsgaard.

Berritsgaard slot og park blev lejet af Oreby-Berritsgaard gods. Dog sådan, at Berritsgaard avlsgård, hvor bestyrer Krogh-Meyer var daglig leder, skulle fortsætte sin drift.

Arbejdet med etablering af lejren blev udbudt i licitation, og en københavnsk entreprenør fik opgaven med at skulle bygge lejren, der kom til at bestå af træbarakker. Disse blev opført af københavnske arbejdere.

Vagt ved garnisonsområdet med de nyopførte barakker.

Om den tid fortæller Evald Clausen, der var lillebilvognmand.

Han havde i 1939 købt en 7-pers. chevrolet af automobilforhandler Skotte i Rørbæk og senere fået den indrettet med gasgenerator, så han kunne køre lillebil under krigen. Herunder kom han også til at køre for de arbejdere, der opførte lejren ved Berritsgaard.

De blev hentet i København og blev kørt ned til arbejdspladsen søndag eller mandag, og det blev ofte til to ture pr. dag.

Der var ialt 30 arbejdere i byggeperioden, men før den begyndte, kørte Clausen også for den ingeniør fra bygningstjenesten, der stod for projekteringen.

Og i eftersommeren 1942 kom de første soldater.

Da kong Christian X i 1942 fik et lykønskningsstelegram fra den tyske rigskansler Adolf Hitler, takkede man blot fra hoffet med den sædvanlige standardformular.

Men det blev Hitler rasende over, og det førte til en krise i samarbejdet med besættelsesmagten.

Da den begyndende modstandsbevægelse også gav vanskeligheder, måtte statsminister Buhl gå af, og Scavenius blev så statsminister.

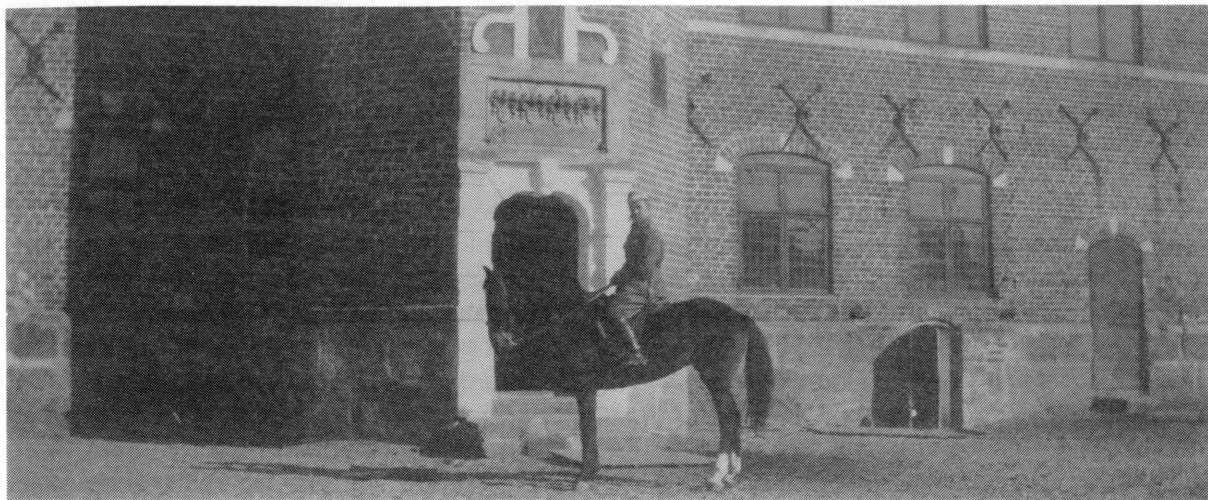
Samtidig blev det endelig besluttet, at ingen danske soldater måtte være i Jylland. Og det medførte så, at nogle rekruenheder fra 5. regiments kanonkompagni blev forlagt til Tårs-området. Det var omkring 80 mand.

Indkvarteringen skete på gårde og i andre ejendomme i Tårs, Kalø og Killerup. I Tårs forsamlingshus var der kostforplejning og spisesal.

Garnisonschef var oberstløjtnant Højland-Christensen, og hans adjutant var premierløjtnant Petersen.

Chef for kanonkompagniet var kaptajn Erik Carlsen, der var indkvarteret hos sognepræsten i Tårs. A.S.B. Juul, der var løjtnant, boede hos gårdejer Lærke, Kalø.

A.S.B. Juul fortæller, at kompagniet kom med tog til Saksøbing og marcherede til Berritsgaard, og herfra fordeltes de så til de anviste kvarterer.

Oberstløjtnant Højland-Christensen.

På Berritsgaard slot var oberstløjtnanten og hans nærmere medarbejdere indkvarteret, og der var officersmesse i riddersalen. Til enheden var der også knyttet en militærlæge.

Det var en tid, hvor danskheden stod højt i kurs, og de danske jenser blev godt modtaget af lokalbefolkningen.

Dette kan berettes på grundlag af samtaler med folk, der har ligget på Berritsgaard og med lokale beboere, der husker den tid.

Der skulle uddannes soldater.

Egnen er jo præget af et meget fladt terræn med landbrugsdrift, der i efterårstiden er fyldt med "lollandsk plutte".

Og A.S.B. Juul fortæller, at kaptajnen på et tidspunkt befalede, at der ikke måtte laves øvelser med at krybe og kravle i de lerede marker, da det var vanskeligt at få uniformerne rensat.

Der blev bygget en bane til fysisk træning i parken ved Berritsgaard, og gymnastiktræningen blev dels klaret udendørs og dels i Rørbæk skoles gymnastiksal. Skydebane blev anlagt ved Tårs Skovby. Den blev iøvrigt benyttet i mange år efter 1945 af bl.a. hjemmeværnet.

Danske soldater på øvelse ved Oreby.

Men soldater har også fritid.

I de første uger, mens soldaterne lå i kantonementet, blev fritiden brugt på de gårde og ejendomme, hvor indkvarteringen fandt sted.

Senere, da lejren var klar til indflytning omkring 1. december 1942, tog såvel officerer som mandskab til Saksøbing, hvorved lokalbefolkningen lærte garnisonen at kende.

Evald Clausen fortæller, at han ofte kørte biograffure for soldaterne og ikke sjældent med en ung pige fra området. For der blev selvfølgelig også knyttet forbindelser mellem soldaterne og egnens unge piger, og det førte også til forlovelser og et enkelt bryllup.

Officererne kom på Hotel Saksøbing, og mandskabet søgte de mange restaurationer, der dengang fandtes i Saksøbing. Det var Harmonien, der lå der, hvor Tværvvej nu fører ned til Apotekervænget, men også Landmandshotellet i Søndergade blev meget søgt. Her var der bl.a. en salonskydningsbane, hvor soldaterne og byens unge dystede i skydefærdighed. Og så blev der danset. Der er ingen tvivl om, at garnisonen var med til at sætte liv i en tid, hvor der ellers ikke var meget at foretage sig.

I december måned var lejren færdig, og der blev holdt indvielsesfest i officersmessen. I festen deltog baron Otto Rosenørn-Lehn og baronessen, ligesom bestyrer Krogh-Meyer med frue og datter deltog. Datteren, Inger Merete Krogh-Meyer, der på det tidspunkt var 16 år, fortæller, at hun

deltog i sin konfirmationskjole, der var pyntet med kulørte bånd.

Også de unge på Orebygaard og Rosnæs holdt selskaber, hvor de unge officerer fra garnisonen deltog.

Forplejningssituationen.

Under kantonementsperioden foregik forplejningen i Tårs forsamlingshus, men mandskabet havde også glæde af den forplejning hos de værter, hvor de var indkvarteret. A.S.B. Juul fortæller, at det på et tidspunkt ikke var muligt at få hvedemel. Alt brød blev bagt af sigtet rugmel, men man klarede sig. Der var rationering af en masse varer, men den var ikke slået helt igennem endnu på det tidspunkt, så det var stadig muligt at få øl og spiritus - dog ikke udenlandske mærker.

Der var også kødløs dag én dag om ugen som regel tirsdag, og da Juul blev udnævnt til løjtnant af reserven, ville han give en middag på Hotel Saksøbing, og han havde lovet officerskammeraterne champagne, hvis det kunne fås.

Det kunne hotellet godt klare, og der blev serveret stegt rødspætte med champagne.

Modstandsviljen voksede.

Officererne kom dagligt til bestyrer Krogh-Meyer for at høre nyhedsudsendelsen fra BBC i London. Det var forbudt at lytte til udsendelsen, men de fleste gjorde det alligevel og fik således oplysninger om tyskernes tilbagetog såvel i Nordafrika som i Rusland.

Og mange af de unge officerer var ikke i tvivl om, at de ville være med i modstanden eventuelt at komme til England.

Flugten fra Sakskøbing havn til Sverige.

Sukkerfabrikken eksporterede endnu den gang sukker til Sverige, og i vinteren 1942/43 kom med mellemrum en lille svensk damper til havnen og lastede sukker til Landskrona.

A.S.B. Juul ville gerne flygte til Sverige for at komme til England, og derfor blev det aftalt med de svenske sømænd, der holdt til på Hotel du Nord, at han og oversergent Hedegård skulle med på den sidste tur til Sverige.

De gik ombord ved midnatstid og gemt i det rum, hvor ankerkæden lå.

Flugten gik godt, og efter et besøg hos det engelske gesandtskab kom de til England og blev indrulleret i den engelske hær, hvor de gjorde tjeneste, indtil krigen sluttede.

Denne flugt gav naturligvis anledning til mange tanker både ved den militære afdeling, men også i lokalsamfundet.

Sukkerbade i Sakskøbing havn.

Forholdet til besættelsesmagten forværres.

I foråret og sommeren 1943 forværredes forholdet til besættelsesmagten. Sabotagerne var begyndt at genere tyskerne.

Regeringen advarede, men uden held, og strejker rundt i landets store byer førte i sommerens løb til, at spændingen steg.

I Sakskøbing og i garnisonen på Berritsgaard var man klar over, at noget var i gære.

I Krogh-Meyers familie overværede man diskussioner mellem officererne om, hvordan man skulle forholde sig. Der var en stærk stemning for, at man ikke ville overgive sig til besættelsesmagten uden kamp.

Kort før det endelige brud den 29. august 1943 var der mange rygter, og den lokale modstandsbevægelse havde fået en aftale om, at garnisonens våben ikke skulle falde i tyskerne hænder.

Derfor fik depotbestyrer Poul Rasmussen et læs våben med hjem efter en tur til Berritsgaard - herom har afdøde bogtrykker Agner Jensen fortalt. Våbnene blev deponeret på loftet over øldepotet på Nystedvej. Men våbnene blev imidlertid afhentet allerede dagen efter af en sergent og to menige, idet der pludselig blev truffet andre beslutninger i garnisonsstaben, der iøvrigt kort forinden var blevet udskiftet.

En af de unge kornetter, der nu gjorde tjeneste på Berritsgaard og i dag er pensioneret major, fortæller, at der i dagene lige før den 29. august var en kaptajn Dahl, der havde været en tur i forsvarskommandoen.

Hans tilbagekomst blev omgærdet med stor hemmelighed, og der blev gjort forberedelser til at forsvare området.

Der blev gravet skyttehuller, og i Krogh-Meyers lejlighed blev alle møblerne flyttet i kælderen, og der blev indrettet lazaret, hvor den til garnisonen knyttede militærlæge forberedte sig til at modtage sårede.

Vejspærring ved Berritsgaard.

Den danske regering fik et ultimatum.

De allersidste dage i august var meget dramatiske mange steder i landet, og det endte med, at tyskerne gavede regeringen et ultimatum, som den imidlertid ikke kunne acceptere og derfor gik af.

Samarbejdspolitikken var slut.

Den 29. august om morgenen overfaldt tyske styrker de danske garnisoner, og der blev kæmpet mange steder.

Store dele af flåden blev sænket på Holmen, og i Issefjorden blev et af flådens største fartøjer, panserkrydseren "Niels Juel" sat på grund efter at være blevet standset af tyske fly.

Her var skotøjshandler Preben Poulsen med ombord og har fortalt om de dramatiske timer.

Hvordan gik det på Berritsgaard?

Som nævnt, havde man forberedt sig på Berritsgaard, men der var ikke væsentlige tyske styrker på Lolland, og derfor skete der ikke noget den 29. august.

Man hørte dog om begivenhederne andre steder, men fastholdt alligevel beslutningen om ikke at overgive sig.

Vejskilte, der viste til området blev fjernet for at sinke de fjendtlige styrker, og alt var gjort klar til kamp.

Den 30. august om morgenen var man klar ved våbnene, idet der var meldt om tyske soldater på vej fra Vordingborg til Berritsgaard på cykel.

Fru Krogh-Meyer og datter var aftenen forud kørt fra deres hjem med den mest nødvendige bagage. De blev indlogeret hos amtslæge Oliver Henriksen.

Danske soldater klar ved maskingeværet.

Omkring kl. 6 om morgenen stod kornet Ib Frisenvang med sin gruppe ved Kogangen og så den tyske patrulje komme cyklende fra Guldborgvej.

Maskingeværet blev gjort klar og kommandoen blev givet til afsikring. Nu manglede blot den sidste kommando, men i samme øjeblik kom premierløjtnant Andersen løbende og råbte: "Hold inde! Ser De ikke, at de har et hvidt flag?"

Der blev kommanderet "Hold inde", og så kom forklaringen. De tyske styrker på flyvestation Aunø havde meddelt, at man ville bombe Berritsgaard, hvis man ikke overgav sig uden kamp, og det havde så resulteret i, at man besluttede at undgå blodsudgydelser. De danske styrker blev i stedet for interneret i egne barakker og under tysk bevogtning.

Hvordan endte det?

I Sakskøbing by havde man fulgt begivenhederne så tæt, som det nu var muligt. Inspektør Gerner Nielsen på Anstalten, nuværende Saxenhøj, kørte til tobakshandler

Th. Jørgensen og købte cigaretter for at køre ned og give dem til de danske soldater. Sønnen Thor, der var 19 år, var med og fortæller, at da man kom til Berritsgaard, var tyskerne herre på stedet.

De kørte hjem igen, men i dagene efter kom der mange pakker fra omegnens beboere til de indespærrede danskere.

Efter nogle dage blev alle menige og underofficerer sendt til kasernen i Næstved og interneret der.

Officererne kom til Hotel Marielyst ved Helsingør, hvor de opholdt sig, indtil det lykkedes dem at blive løsladt i forbindelse med jødeforfølgelserne

Efterskrift.

Fra den 29. august 1943 til krigen sluttede i maj 1945 benyttede tyskerne Berritsgaard som indkvartering for egne styrker - især orlovssoldater og soldater, der havde været sårede og skulle genoptrænes, før de påny skulle til fronten.

I maj 1945 blev lejren på Berritsgaard benyttet til flygtninge.

Kirken.

Vores smukke kirke så helt anderledes ud dengang, den har formentlig været pudset. Overlærer Hans Rasmussen skriver, at i 1863-64 ved den store restaurering blev murene befriet for deres kalkpuds.

Indgangspartiet i tårnet var der ikke, og tårnet havde ikke noget spir, kun et lille pyramidetag (som Våbensted kirke), og taget var tækket med tegl, formentlig "munke og nonner".

Dengang var der også ur på kirken, dog kun et. Kirkens første ur blev opsat i 1617, men blev fornyet i 1692.

På den nordlige side af koret lå sakristiet, det blev benyttet til latinskolet. Skolen blev nedlagt i 1740 og havde da eksisteret i ca. 200 år.

På skibets nordside, foran den nu tilmurede kvindeindgang, lå der et våbenhus fra baroktiden, det var opført af bindingsværk.

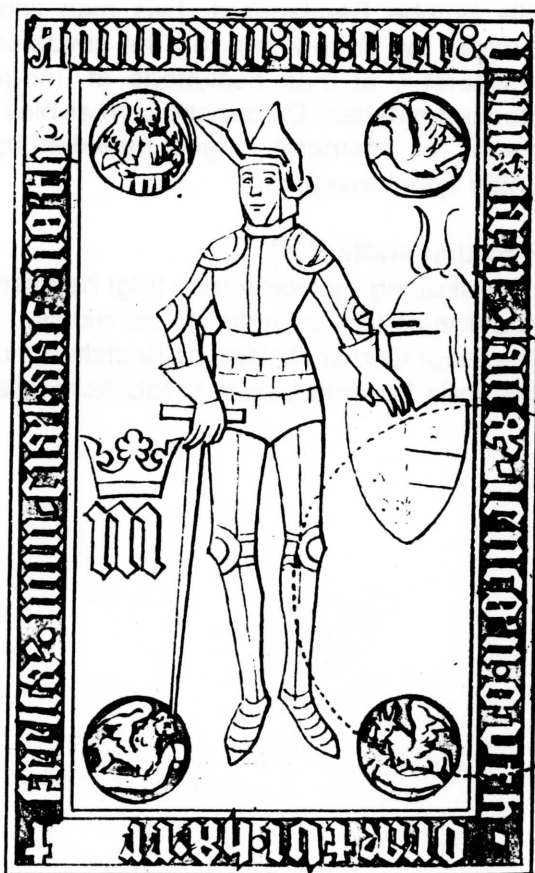
På skibets sydside fandtes mandsindgangen med et senmiddelalderligt våbenhus. Det er også tilmuret senere, men sporene af disse tilbygninger kan endnu ses på kirkens ydermure.

Omkring kirkegården, som dengang lå ved kirken (nuværende kirkegård anlagt i 1812) var der sat et 32 favne langt stengærde "for fredens skyld".

Det nævnes også, at der var en nordre og en søndre kirkerist (for at holde husdyrene væk fra kirkegården).

Inde i kirken havde kvinderne deres pladser på den nordlige side, og mændene sad eller stod i den sydlige side af kirken.

Dengang var der flere åbne gravsteder i kirken, ligesom der også lå flere ligsten, hvoraf nogle har været bevaret langt op i tiden. Det gælder blandt andet en fra 1408 over Lasse Jenssøn Blaa til Orebygård.

Den havde særlig interesse, idet det var den ældst kendte ligsten med dansk inskription. Ligstenen blev desværre slået i stykker og brugt som fyld ved opførelse af kirkens varmeanlæg, men der findes en tegning af den udført af S. Abildgaard.

Præsten.

Magister Mogens Knudsen Hosum var tilige præst for Majbølle sogn, som dengang var annex til Sakskøbing kirke. Da Hosum i året 1723 blev præst ved disse kirker, var begge præstegårde i en ynkelig forfatning. Magister Hosum var en meget pligtopfyldende mand, og hans dygtighed og virkelyst var ubestridelig, ikke mindst hvad angik skolevæsenet.

Men han havde en ubehagelig måde at optræde på og beredte på den måde sig selv mange ubehageligheder.

Sine foresatte fornærmede han gang på gang ved at holde på sin ret, og biskoppen måtte da også gentagne gange formane ham til besindighed.

Engang truede Hosum biskoppen med, at han ville rejse til København for at forsvare sig, men det forbød biskoppen ham.

Hosum førte mange processer i sin tid som præst i Sakskøbing, hvilket biskoppen bebrejdede ham, men Hosum svarede, at han altid havde vundet de sager, som han havde ført, når undtages en, hvor han fik mulkt, der dog blev ham eftergivet.

Kort over Sakskøbing set fra syd - ca. 1750.

Hosum viste ikke altid sine forsatte den respekt, han skulle. Engang mødte han op hos stiftamtmanden uden at være iført rette præsteklæder, hvorved han også fik en irettesættelse af biskoppen.

I Hosums tid gik det fremad med ungdommens oplysning, og der blev oprettet skoler både i Oreby og i Rørbæk.

Loven af 13.1.1736 om konfirmation og skoleanordningen af 1739 gav Hosum gode kort på hånden, og han kæmpede da også lige til sin død (1745) for at fremme oplysningen for ungdommen.

Byens borgere.

I året 1735 indsendte byfoged Morten Hammer en beretning om de økonomiske forhold i byen. Det er meget trist billede, byfogeden tegner af borgernes økonomiske forhold. Der var kun 2-3 af borgerne, der havde en mindre formue, de øvrige er kun af ringe næring, enkelte kan end ikke klare deres håndværk.

Byfogeden skriver desværre ikke hvor mange indbyggere, der var i byen på den tid, men der har næppe været over 400.

Skomagerlauget, som var det største laug i byen, havde 19 mestre, skrædderlauget bestod af 6 mestre, af vævere var der 4 mestre, og der var 4 snedkere og 1 murer-mester samt 2 smede.

Af disse håndværkere havde kun 2 lidt næring, og de øvrige havde kun liden næring.

De ufaglærte - daglejerne - var alle fattige, om det så var birkedommer Kraderpohl, så var han i fattig tilstand.

Købmændene.

Af byens 8 købmænd var kun tre i mådelig tilstand. 2 af dem skal nævnes, nemlig Jørgen Toft og Jocum Blick. Begge disse købmænd var kgl. privilegerede med ret til på livstid at handle med vin og fransk brændevin, og de havde tillige herberg.

Byens handelsflåde bestod af 3 små galioter og 6 små jagter, men disse skibe havde næsten intet at fragte og var derfor lagt op ved Oreby havn. Vanddybden i åen var for ringe til at de kunne sejle ind til byen. Ofte kunne skibene end ikke sejle ind til Oreby havn, og så måtte varerne fragtes med små pramme til og fra skibene.

Det var dog ikke købmændenes eneste bekymring. Det værste var det såkaldte "landsprang", hvilket vil sige, at varerne blev solgt uden for byen, og derefter smuglet ind i byen.

På den måde slap man for at betale accise (told). Det var især smuglerne fra Ærø, der voldte købmændene besvær. Ærø hørte dengang under slesvigsk lov, og der var skatten lavere end i det øvrige land.

I marts 1735 døde en af byens storkøbmænd, Niels Caspersen Siøe, der sammen med hustruen, Mette Nielsdatter og deres søn ligger begravet inde i kirken.

Købmanden havde givet 433 rd. og 2 mk. til kirken og betinget sig, at der "hver søn- og helligdag skulle fejes på graven og med sand og blomster bestrøs".

Et minde om denne mand har byen endnu, idet "Siøes Park" på hjørnet af Maribovej og Kalkbrænderivej er opkaldt efter ham.

Gadenavne.

Nogle af byens gader har bevaret deres navn fra dengang. det gælder Vestergade, Brogade samt Søndergade.

Juniorsgade hed dengang Sladregade.

Mod vest gik Vestergade kun til Gåsetorvet, hvor den fortsatte ad Gammel Vestergade ind over den nuværende kirkegård.

Den vestre accisebod lå tidligere længere ude, men blev i 1812 flyttet ind til det vestlige hjørne af Gåsetorvet og Vestergade.

På det modsatte hjørne lå byens eneste fattighus, Gøjes hospital, der havde plads til 5 "lemmer".

Den østlige accisebod lå ved havnen (mellem åen og Saksøbing Avis). Den søndre lå i Søndergade, der hvor Doktorparken ligger i dag.

Acciseboden, Vestergade 27. Nedrevet 1939. Sidste beboer var stenhugger Peter Olsen.

Uden for byen lå markjorderne, Lillemarken og Saxemarken og jorderne ved den nuværende Skovvej og Lindevej, samt Vester-
vang og Parkvej.

Til hver ejendom i byen hørte et stykke markjord. Det måtte kun sælges sammen med ejendommen, men det måtte gerne lejes ud, hvis ejeren ikke selv ville dyrke det.

På hjørnet af Maribovej og Kalkbrænderivej, der hvor Kildevænget ligger, lå dengang en fælles grusgrav for byens borgere. Arealet hed Klokkerbakken, og et sogn fortæller, at her blev den største klokke i kirken støbt på Sct. Urbans dag 25. maj 1422.

Den 11. april 1735 fik Morten Jensen kgl. bevilling til at lade en vejrmølle opstille på Klokkerbakken, hvor der tilforn havde stået en vandmølle.

Arealet, hvor plejehjemmet Kildebo ligger i dag, hed dengang Møllesøen, og for enden af Kalkbrænderivej lå Rakkerbakken.

Det skal endelig nævnes, at Oreby kro samt Guldborg færgekro begge blev kgl. privilegeret den 5. 3. 1737.

Johan Jørgensen

Kilder: Danmarks kirker,

Kirkehistoriske samlinger - Saksøbing og præsteembedet.

Samlingen til De danske Øer - Laaland-Falster af P. Rhode,

Saksøbing gennem Tiderne af K. O. Thygesen,

Købstæderne i Lolland-Falster Stift.

De ældst bevarede kirkebøger for Saksøbing sogn fra 1735.

DEN RØDE HANE GALEDE OVER SAKSKØBING

tirsdag den 2. september 1800

Underdanigst Pro Memoria.

Til det høje Collegie skulle jeg give mig den underdanigste Frihed, at indberette denne Byes haande Skæbne, nemlig den 2. den dennes om Morgens Kl. 2 stot, opkom een ulykkelig Ildbrand som lagde 18 Huse og Gaarde i Aske og brævede hele Byen med Undergang. Men Folkets hjælpsomme Bivirkning fik den dog standset uden at bryde videre omkring, enskiønt det var i Byens midte, og Ilden var meget voldsom, endnu i Dag er der Ild i Grunden, men ved den hurtige Fremfart med Grundenes Rensning er alt Ild dæmpet nu ved Pestens Afgang.

Det beklageligste er det, at det var gode Haandværkere, der er de meste Brandlidte, og deres Arbeids Tager tvunget og næsten mange husvilde, ja især for saa bekommen Beteelse, at de kunde arbejde udi deres Haandværk.

Det var derfor ønskeligt, det jeg underdanigst beder om, at disse maatte arrangeres, det halve af deres Assurance Summa, da med disse skal blive holdt den møyagtigste Tilsyn.

Således skrev byfoged C. H. Colling den 4. september 1800 til Det høye kongelige General Land Oeconomie og Commerce Collegie.

Den samlede brandskade blev opgjort til 6734 Rd. 3 m.

De brandlidte har formentlig fået en del af assurancesummen udbetalt, idet de fleste af husene var genopbygget allerede den 1. 2. 1801.

Jeg skal i det følgende forsøge at give en kort beskrivelse af hvilke huse, det var, der brændte, og hvor de lå.

Ilden begyndte formentlig i baghuset til den ejendom, som lå hvor Søndergade 5 nu ligger. Herfra bredte den sig til og med Torvegade 2. Alle disse huse brændte.

Ilden sprang derpå over gaden til ejendommen Torvet 8, men her skete kun lidt skade.

Byens rådhus, som lå på den østlige ende af Torvet, nedbrændte.

Rådhuset blev ikke genopbygget på dette sted, men flyttet til Torvet 5, hvor det formentlig har været til ca. 1837.

Ligeledes brændte der en del huse, som lå mellem Torvet og Juniorsgade, men altså ikke alle.

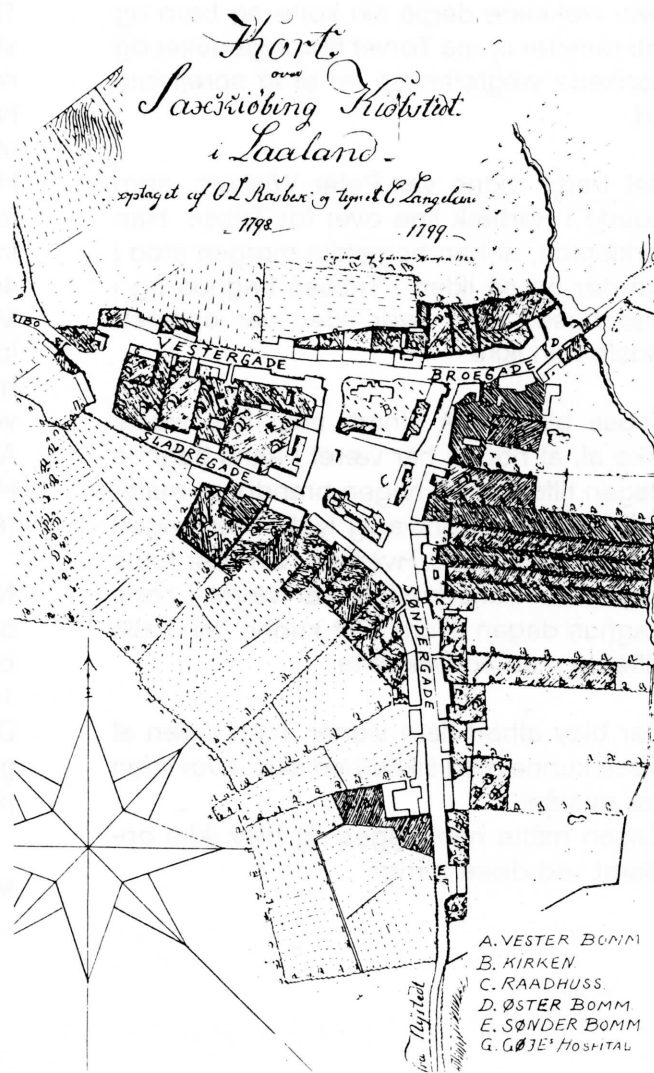
Enkelte huse i Juniorsgade brændte også, ligesom en del blev beskadiget.

Når ilden ikke bredte sig videre ned ad Søndergade mod syd, skyldtes det nok den omstændighed, at der ikke var nogen bebyggelse på de næste 2 grunde (Tværvæg + det halve af apotekets grund).

Den 8. september blev der holdt brandret, og da byens rådhus var brændt, blev det holdt i byfogedens hus, som lå Vestergade 4 (nu parkeringsplads).

Første vidne var snedkermester Jacob Jørgensen, han boede omtrent, hvor rådhuset nu ligger. Han forklarede, at da han kom op omtrent kl. 3, så han tværs over for sig, at det brændte i Johan Henrich Tribses baghus (Søndergade 5), og at ilden greb videre om sig. Han gjorde derpå anskrig om brand. Hvorfra ilden var kommet, vidste han ikke.

Næste vidne var snedkermester Johan Meister, som var nabo til Jacob Jørgensen. Han forklarede, at han var ude kl. kvart over 2, men da så han ikke meget til nogen ildebrand. Men kl. kvart i 3 hørte han anskrig og så derpå, at det brændte i Tribses baghus.

Han vækkede derpå sin kone og børn og løb derefter op på Torvet til sprøjtehuset og bankede vægteren op for at få sprøjterne ud.

Det tredje vidne var Peter Wiskum, som boede i Rørbæk lige over for Tribse. Han forklarede, at han bemeldte morgen stod i sin dør og så ilden i Tribses baghus og i nabohuset, men hvor ilden var opstået, vidste han ikke.

Tribse blev også afhørt, men han vidste ikke af, at nogen har været i hans baghus dagen tilforn med nogen brandbare materialer, lys, en uforsvarlig lygte eller nogen tændt tobakspibe. Hverken han eller hans kone eller hans husfolk har været i hans baghus dagen tilforn. Det kunne han i alle tilfælde med ed bekræfte.

Der blev afhørt flere vidner, men ingen af disse kunne med sikkerhed sige, hvor ilden var opstået.

Sagen måtte henlægges og blev ikke opklaret ved disse forhør.

Tidligere stadsingeniør K. O. Thygesen skriver i bogen Saksjøbing gennem Tiderne, at en gammel kone på sit dødsleje havde indrømmet, at det var hende, der uforvaren var skyld i branden.

Hun var den pågældende aften barnepige for nogle børn, og da disse blev urimelige, lovede hun dem æbler, hvis de ville gå i seng.

Med lys i den ene hånd gik hun op på loftet, og medens hun med den anden hånd samlede æbler, kom lyset for nær ved stråtaget, som blev antændt.

Af frygt lod hun som ingenting og gik ned til børnene, hvor hun forblev, indtil der blev råbt alarm på gaden.

NB. Værtshusmand Johan Henrich Tribse og hans kone Karen Madsdatter havde 5 børn - 2 piger og 3 drenge - i alderen 2 til 11 år.

Det er uden tvivl disse børn, der den pågældende aften var alene med tjenestepigen.

Johan Jørgensen

Kilder: Brandskader i Købstæderne 1792-1806.

Saksjøbing Brand Taxations Protokol.

Saksjøbing gennem Tiderne af K. O. Thygesen.

Udskrift
af
Saxkiøbing Kiøbstads Politi Protocol

Aar 1833 d. 1. Juli blev af Byefogen Ravnkilde paa hans Komptoie i Saxkiøbing Forhør optaget i Overværelse af Vidnerne i Anledning af en fra Sognepræsten, Provst Bøysen modtagen Skrivelse, der blev fremlagt og indskrevet saalydende

Matias Christen fra Nykiøbing opholder sig for Tiden heri Byen uden at have forevist Skudsmaal hvofer jeg tjenstligt anmoder deres Velædelhed om behageligen at indkalde ham for en Politiret, for at han kan blive idemt en Mult for denne hans Fersømmelse og da han tillige hver nat, efter Huusvæerten Rasmus Rytters Udsagn skal legere hos Fattiglem Cathrine Fangelands og formodentlig har Samleie med hende, anmodes deres Velædelhed tjenstligt om at give bemeldte Fattiglem Paamindelse om ikke at huse en saadan Person, der formeentlig maa anses som Løsgænger.

Saxkiøbing d. 28. Juni 1833.

Ærbødigst

Bøysen

Velærede Høi Byffogede Ravnkilde.

Fremlagt under Saxkiøbings Politiret
d. 1. Juli 1833
Ravnkilde

Politimesteren bemærkede, at han idag beaardrede Politibetient Niels Hansen at bringe den i Skrivelsen omhandlede Matros Aistrup for sig, men at denne modsatte sig den givne Ordre, at han med Magt maatte bringes til Politimesterens Komptoir, dernæst bemærkede han, at bemeldte Person ligesaalidt har legitimeret sig for Politiet som for Sognepræsten.

Han blev nu fremstillet, og affordret saavel hvad Pas og Bevisligheder han maatte have, som Forklaring om hvad Ærinde han havde heri Byen.

Han forviste i den Anledning et ham af Kapitein Gran i Nykøbing under 30. april da meddeelt Patent som Matros, hvilket Patent bemeldte under 5. maj sidst efter har givet Paategning om at det er bleven tilladt Aistrup at rejse til Nakskov for at søge Hyre.

Han forklarede derfor, at han siden han erhvervede denne Paategning af og til har opholdt sig heri Byen i omtrent 14 Dage. Dette Ophold siger han har ikke været stadt, men er bleven afbrudt ved en Reise, som han i Selskab med hans Broder Bager Aistrup foretog til Nykøbing og som varede i 4 Dage. I den tid han saaledes har været heri Byen, har han logeret hos sin Broder Bager Aistrup, og tilstaar han, at han ikke har meldt sig enten for Sognepræsten eller Politikammeret, derfor forklarer saae, at han ikke har noget andet Ærinde end at besøge førnævnte sin Broder, der har givet ham Føden, og har han ikke noget lovligt Erhverv.

Aftraate, men forblev tilstede.

Bagermester Aistrup.

Han forklarede paa givne Anledning, at Matros Aistrup, som er hans Broder, kort efter Pinsedag sidstledende kom herover for at besøge Deponenten, men han blev hos ham kuns i 24 Timer, efter hvilken Tid han ragte i Klammeri med Deponentens Kone og deraf tog Anledning til at logere sig hos Langelands Cathrine, som boer i et Baghus til det Sted, hvor Deponenten boer.

Hos hende har han været af og til siden, men han har et par Gange været borte fra Byen 5 a`6 Dage hver Gang.

Deponenten benægter, at Matros Aistrup har faaet Kosten hos ham i den Tid han saaledes har været i Byen, naar undtages den første Dag han var her, og at Deponenten af og til har givet ham Hvedekage, og mener han, at Aistrup for Resten har faaet sin Føde hos bemeldte Fruentimmer skjønt hun nyder Understøttelse af Fattigvæsenet. Dimmitteret.

Anne Cathrine Frederiksdatter, der ogsaa kaldes Langelands Cathrine.

Hun blev underkastet Examination med Hensyn til Matros Aistrups Ophold hos hende i hvilken Anledning hun siger, at førnævnte Matros vel af og til har været hos hende, men ikke hos hende faaet Logis. På Spørgsmaal om hvor han har logeret, svarede hun, at han har ligget på hendes Loft i noget Høe, derimod benægter hun, at have givet ham Kosten, hvilket hun siger, han har faaet hos sin Broder.

Han har nu faaet Logi hos hende i 8 Dage, men hun paastaar, at hun ikke har gjort nogen Anmeldelse til Politiet om Personens Ankomst hertil eller hans Logis her, til hvilket hun formenten var uforfødt.

Dimmitteret.

Politibetient Niels Hansen aftraadte som Vidne under Forhøret, og i hans sted tiltraadte Politibetient Eiler Hansen.

Førstnævnte forklarede på givne Anledning, at da han i Dag efter Politimesterens Ordre indfandt sig i den saakaldte Langelands

Cathrines Bopæl for at bringe Matros Aistrup til Politikammeret, fandt han Sidstnævnte liggende i Langelands Cathrines Seng. Deponenten kundgjorde ham sit Ærinde, paalagde ham at klæde sig paa og gik imidlertid ind til naboen.

Første Gang svarede Aistrup slet intet, men da Deponenten kom igien ytrede han, at han intet fandt at bestille hos Politimesteren og på ingen maade ville gaa derhen.

Efter at Deponenten herom havde meddelt Politimesteren Efterretning og af denne havde modtaget paadrag om i forening med en anden Politibetient med Magt at bringe Aistrup til Politimesterens Komptoir, og han var i Begreb med efter denne Ordre at hente sin Kollega, bemærkede han, at Aistrup gik ud af Baglaagen fra Langelands Cathrines Bopæl og syntes at være i begreb med at undflye, hvilket foranledigede Deponenten at anholde ham og bringe ham til Politimesteren, hvilket dog næppe havde lykkedes ham, hvis ikke Politimesteren personlig var kommen til, siden Aistrup af al Magt modsatte sig den givne Ordre, idet han ikke ville følge med Deponenten og heller ikke lade sig trække afsted.

Dimmitteret

Den tilstedeværende Matros Aistrup blev paany fremstillet og examineret med Hensyn til de Opholdssteder han her i Byen har havt i hvilken Anledning.

Han forklarede, at han efter at være kørt efter Pintse Helligdage sidstleden kommen her til Byen, logerede 2 a`3 Dage hos Bager Aistrup ved hvilken Tid han blev u-

enig med Aistrups Kone og derfor tog Logis hos Langelands Cathrine i hvis Stue han laa på en Sæk med Høe, som var lagt på Gulvet.

Han indrømmede imidlertid, at han laa i bemeldte Fruentimmers Seng, da Politibetienten i dag kom til ham, hvilket kom deraf at han var bleven kold paa sit sædvanlige Leie, og Cathrine efter at være staaet op havde tilladt ham at lægge sig i hendes seng.

Han tilstaaer, hvad Politibetienten har forklaret, at han i morges nægtede at følge med ham til Politimesteren, og at han siden paa den om forklarede Maade modsatte sig at bringe af Betienten til Politikammeret.

Paa spørgsmaalet hvad hensigt han havde, da han smuttede ud af Langelands Cathrines Baglaage, svarede han, at han ville gemme sig. Og på videre spørgsmaal om Grunden til alt dette, at det var af Undseelse over at være truffen i Thrines Seng.

Da han ikke kan stille Borgen for sin Tilstedeblivelse eller for de Bøder, der kunne blive ham paalagt, så blev han idømt personlig Arrest og i den henseende overleveret til Arrestforvarer Eiler Hansen.

Bager Aistrups Kone, som forklarede paa given Anledning, at Matros Aistrup første

Gang kom her til Byen 2. Pintsedag sidstleden for at besøge hendes mand, og havde ophold i deres Huus i 8 Dage, i hvilken Tid han fik Kosten hos dem, men da hun fandt det besværligt for dem at underholde denne Person, der ikke foretog sig noget nyttigt, og hun derom ytrede sig, blev han derover fortrydelig og indlogerede sig hos den i Baghuset boende Cathrine Frederiksdatter med hvem han siden har søgt Seng. Hans Ophold hos hende har han blot afbrudt ved tvende Reiser, han har gjort til Nykøbing den ene paa 5 a`6 Dage, den anden paa 3 Dage.

I den Tid han saaledes har opholdt sig hos nysnævnte Fruentimmer, har han faaet Kosten hos hende. Dimitteret.

Igen fremstod Bager Aistrup, som nærmere forklarede, at det nok kan være rimeligt, at Matros Aistrup blev hos ham i nogle Dage efter at være kommen til dem, men siden har logeret hos Cathrine Frederiksdatter med Undtagelse af en kort Tid, han tvende Gange har været fraværende i Nykøbing. I den Tid han har logeret hos Cathrine Frederiksdatter har han, Deponenten flere Gange har havt ligget i samme Seng som hun, ligesom Deponenten kun af og til har fået en Kringle og en Snaps.

Dimitteret.

Forhøret sluttet.

Da forestaaende Føgedforretning godtgjor, at Fattiglem Anne Cathrine Frederiksdatter ikke er istand til at betale den hende for Overtrædelse af Forordningen 24. Juli 1822 idømte mulkt, saae dictees hende hermed som subsidiair Straf 4 Dages og 4 Nætters fængsel paa Vand og Bred, hvilket Straf Hr. Byfoged Ravnkilde vilte behage at foranstalle exequeret, og derfor i sin Tid tilstille Stiftamtet fornødent Bøviis.
Stiftamtet for Velland og Følster. - Nykøbing Juli 1833.

Forestaaende Dom afprøves hermed og tilstilles Hr. Byfoged Ravnkilde for behagelige at exequeres med Bøviis for at de idømte Midler ere indbetalt i Saksjøbing Kjøbstads Fattigkasse bedes ? i sin Tid remitteret.

Stiftamtet for Velland og Følster. - Nykøbing 6. Juli 1833.

Medtaget den 4 de og afsendt til Hr. Byfoged Ravnkilde den 6. Juli 1833.

Aar 1833 den 7. Juli har vi underskrevne Størnevindner lovlig forkyndt forestaaende Dom for Bagermester Aistrup og Anne Cathrine Frederiksdatter paa deres Bøpæl i deres Paaher samt for Mathes Aistrup paa Byfogedens Kenteri, hvor han var til stede og medtog Forkyndelsen, hvilket i Kraft af den af os som Størnevindner aflagte Eed med underskrevet Bekræftelse.
E. Hansen. A. Hansen.

Mathes Aistrup og Anne Cathrine Frederiksdatter have til Afsoning af de dem paalagte Bøder, hensiddet i Saksjøbing Løst hver især 4 re Dage paa Vand og Bred.
E. Hansen Forstearrestforvarer. Attesteres P. S. Ravnkilde.

NB.

Ane Cathrine blev dødb 1. oktober 1797 i Lindelse kirke på Langeland - hun er datter af husmand Frederich Hansen Chilip og Karen Nielsdatter.

Hvornår hun bosatte sig i Saksjøbing vides ikke. Hun fik to børn, Oline Kirstine Olsen f. 28/10 1820 og Frederik Jessen Olsen f. 7/5 1823. Hun blev gift 12/5 1826 med skomager Hans Christian Staal - han døde 12/3 1829.

Hvor enken Ane Cathrine Frederichdatter boede i 1833 kan ikke siges helt nøjagtigt; men det har formodentlig været bag ejendommen Vestergade 42.

Altertæppet i Saksøbing kirke.

Ved et menighedsrådsmøde den 7. maj 1953 forelagde Inger Bibow-Jensen, Saksøbing Sukkerfabrik planer og skitser til et altertæppe til Saksøbing kirke.

Tæppet skulle være et såkaldt "Stjerne-tæppe" tegnet af kunstneren Agnete Varming, København.

Skitserne blev forelagt og diskuteret, og man vedtog at bemyndige Inger Bibow-Jensen til at forhandle videre med Agnete Varming og foretage den nødvendige bestilling af mønstre, garner og andre nødvendige materialer.

Forud for mødet havde medlemmer af menighedsrådet foretaget en husindsamling i Oreby, Saksøbing landsogn og Saksøbing by, der tilsammen udgør Saksøbing kirkesogn.

Beløbene, som blev givet, var fra én krone til hundrede kroner - mest en og to kroner, men den samlede indsamling beløb sig alligevel til ialt 2.074,61 kr.

Det smukke altertæppe er som sagt tegnet af Agnete Varming (1897 - 1983), der var elev på Tegne- og Kunstindustriskolen for Kvinder og gik på dekorationslinien under den berømte Joakim Skovgaard.

Sammen med den store kunstner har hun siden været med til at udsmykke Lund Domkirke med mosaikker

Agnete Varming har endvidere sammen med E. Utzon Frank tegnet altertæppet til Sankt Lucas Stiftelsen, der blev syet af dronning Alexandrine.

I Helsingør Domkirke findes også et af Agnete Varmings "Stjernetæpper".

Kunstneren havde på en måde tilknytning til Sakskøbing, idet hun var niece til proprietær la Cour på Cypressegården. så det var måske slet ikke så underligt, at den berømte kunstner, blev designer af kirkens altertæppe.

Tæppets motiv og farver er udarbejdet i samklang med kirkens altertavle og godkendt af "Selskabet for kirkelig Kunst".

Motivet er en stjernehimmel på blå bundfarve med uenstaktede stjerner, d.v.s. stjerner med 5, 6 eller 8 takker i hvidt, gult og lysegrønt.

Inger Bibow-Jensen broderer på tæppet

Et næsten ovalt midterparti med målene 90 x 95 cm. forestiller offerlammet med sejrsbanneret i hvidt og et kors i to røde nuancer (gammelrosa og violetrød) på støvet lyseblå bund omkranset af blade i tre grønne nuancer med fem stiliserede blomster i rosa og rustrødt.

Langs knæfaldet ses opstandelseskransen, som er broderet i rustrødt og omkranset af blade og tulipaner i samme farver som midterpartiet.

Tæppet er broderet i korssting udført af flere af byens borgere blandt andet lægerne Johs. Thygesen og Svend Møller samt plejer Anton Sørensen. Desuden af Inger Bibow-Jensen og Else Sten Møller, der begge er født la Cour.

Der har sandsynligvis været flere om det store arbejde, der påbegyndtes august 1953 og varede, indtil tæppet blev sendt til København den 28. juli 1954 for at blive monteret og færdiggjort.

Tæppet er stort set formet som en halvcirkel for at passe med altersranken, og største bredde og længde er henholdsvis 405 cm. og 270 cm.

Tæppet er sammensyet af baner på 99 x 118 cm., og 1½ bane er lysere end de øvrige, hvilket sikkert skyldes, at man ikke har haft garn nok, og derfor været nødt til at foretage en ny indfarvning.

Af det foreliggende regnskab fremgår det, at tæppet har kostet ialt kr. 1.929,55. Der var således kr. 145,06 tilovers i forhold til indsamlingsresultatet.

Restbeløbet blev afleveret til menighedsrådet på et møde den 11. marts 1957 af Inger Bibow-Jensen.

Tæppet blev de første år beskyttet af et stykke hvidt lærred mod sol og støv, når kirken ikke var i brug.

Nogen særlig form for indvielse af altertæppet har åbenbart ikke fundet sted, selv om det i dag ville forekomme mærkeligt ikke at markere resultatet, men grunden hertil kan måske være, at ikke alle var lige glade for tæppet.

Vera Hansen

Kilder og oplysninger:

Weilbachs Kunstnerleksikon bd.3, samt regnskab med diverse bilag opbevaret af nu afdøde C. B. Madsen. Samtaler med blandt andet Lily Juel f. la Cour samt tidligere menighedsrådsmedlem Hansigne Sørensen.

- og når vi nu alligevel er ved kirketekstilerne, så har Vera Hansen også set på de "gamle" alterduge i Saksøbing kirke.

Som det så oftest er tilfældet, så har Saksøbing kirke også to fine og interessante alterduge, der er udført af enkeltpersoner fra menigheden.

På det tidspunkt (1953-54), hvor altertæppet til Saksøbing kirke blev broderet, blev der også fremstillet en alterdug.

Det var Inga Gerner Nielsen, som stod for det fine stykke håndarbejde. Hun var iøvrigt kyndig på området, idet hun bl.a. også har broderet alterduge til Vester Ulslev kirke. Inga Gerner Nielsen var datter af pastor Frede Jensen i Vignæs, hvis hustru Thyra holdt skole for unge piger i kunstbroderi. Man kan derfor sige, at datteren Inga så at sige har fået broderiet ind med moder-mælken.

Alterdugen er af hvidt hørlærred, den er 167 cm lang og 70 cm bred og påsyet et nedfald på 24 cm, hvor motivet er kors og søjler med bladmotiver i tunger forned.

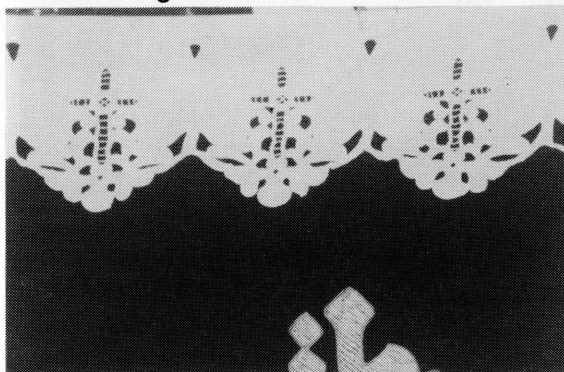
Broderiet er foretaget i "udklipsbroderi" i hvidt DMC garn, og bagsømmen på alterdugen er stikhulsøm, hvori nedfaldet er påsyet med knaphulsting.

Og så findes der en alterdug mere. Den er fra 1969, og materialet er fint, hvidt hør. Den er syet og kniplet af Else Olsen, født Madsen.

Alterdugen er 68 cm bred og 168 cm lang, og rundt om dugen er der en 10 cm bred knipling, der er påsyet med knaphulsting. Kniplingen er almueknipling, "klokken", der er udført i hørgarn nr. 50 med indlagt tråd nr. 18.

Else Olsen, der som sagt er mester for den smukke alterdug, var født og boede i Saksøbing, og hun var bl.a. en ivrig og dygtig leder af pigespejdertroppen Margrethe under navnet "Ole".

I et hjørne af alterdugen ses årstallet 1969, der hermed sætter tekstilet i klart relief til kirkens øvrige historie.

Beskrivelsen af altertæppet og alterdugenes materialer, tekniske data og arbejdsprocesser er tænkt som et supplement til den lokalhistorie, der hermed bevares for efterslægten.

"DOKTORPARKEN".

Med de nær forestående planer om opførelse af et ældrecenter på hjørnet af Søndergade og Saxes Allè, herunder i en del af det område, der i dag kaldes Doktorparken, vil det være på sin plads at foretage et lille tilbageblik og se, hvordan livet levedes i og omkring doktorboligen i Søndergade 39, mens dr. Nielsen med familie boede der.

Artiklen er skrevet på basis af et lydband, indtalt fornylig af to af dr. Nielsens døtre, Ragnhild Toft og Tove Appel.

Gustav Nielsen, der på den tid var en af byens estimerede læger, boede tidligere i i Vestergade i et hus, der nu er nedrevet. Huset lå som nabo til præstegården, men i dag er der parkeringsplads.

Dr. Nielsen, som han kaldtes i daglig tale, ønskede mere plads til sin store familie, og desuden ønskede han en stor have. Begge dele fandt han i Søndergade 39, der før var ejet af apoteker Grundtvig.

Grundtvig, der dengang havde bank i det store hus, havde også anlagt en stor have med mange interessante træer og buske på den 4 tdr. land store grund, der strakte sig langs Saxes Allè helt ned til åen.

Men i 1920 flyttede dr. Nielsen og hans kone og børn ind i den store bolig, der var opført i 1879, og hvor der foruden lægekonsultation var god plads til familien og den nødvendige hushjælp.

Gustav Nielsen var født i 1870 på en gård ved Næstved og gift med Olga Nielsen, der var født i 1883 i Grønnegade, men som levede det meste af sin barndom i Slemminge, hvor faderen var lærer.

Parret fandt hinanden på Saksøbing sygehus, hvor byens læger også fungerede ved siden af egen praksis, og hvor Olga Nielsen var oversygeplejerske.

Dr. Nielsen var meget interesseret i haven og dens fugleliv. Han havde opsat en masse redekasser og havde desuden indrettet bure til guldfasaner og perlehøns, ligesom der var påfugle, der gik frit rundt i haven.

Efter at have været på natligt sygebesøg, kunne dr. Nielsen godt finde på at arbejde i haven med at slå græs med le fra kl.4 til 6 en sommermorgen.

Han passede det hele selv, men blomsterhaven var fruens domæne.

Midt i haven blandt mange andre sjældne træer stod en ægte kastanie, og under det flotte træ stod et stenbord, hvor der som regel blev drukket eftermiddagste.

Lidt længere tilbage var der en runding med nogle smukke graner og et lille havehus. Ikke langt herfra var der en grøft med en lille bro, som førte stien over til køkkenhaven og engen.

Doktorparken i vinterdragt - i buskadset skimtes højen.

I kastanielunden var der hønsehus og en stor hønsegård, og ikke langt derfra havde børnene en legeplads, der også blev flittigt brugt af børnenes mange legekammerater, som også kom i haven og skoven, der var et sandt eldorado for børnenes leg.

Ved siden af dammen lå højen, der var anlagt og indrettet af Grundtvig som vin-kælder. Denne facilitet blev dog sløjft af dr. Nielsen, da han mente, at der var rigeligt med kælderrum under det store hus. Men højen med den store taks på skråningen fik lov til at blive, og den findes iøvrigt den dag i dag.

Efter dammen kom det område af haven, som blev kaldt skoven, og bagved sprang en kilde med det dejligste friske vand. Den hed Ellekilden og var kantet med en rundstensætning.

Kilden er desværre holdt op med at virke, men dengang blev der hentet koldt kildevand til familiens middagsbord på varme sommerdage.

Tværs igennem haven gik havnesporet, der var skærmet med et nøddehegn og et led, som skulle åbnes, når man skulle ned i engen og i skoven, som dr. Nielsen selv havde plantet til med bøgetræer.

I boligen holdt dr. Nielsen privatkonsultation hver dag fra 8-9 og igen fra 12-13,30, og resten af døgnet var der sygebesøg og vagt på sygehuset.

Det var derfor utroligt, at doktoren havde tid og energi til at passe den store have, men det var ren afslapning for den travle mand.

Selv under et middagsselskab kunne han risikere at blive kaldt ud til en patient, men han tog omgående af sted, hvis der var brug for det, også selv om han var iklædt selskabstøj - og vendte så senere tilbage og fortsatte middagen.

Gustav Nielsen blev som sagt tituleret dr. Nielsen, og man sagde selvfølgelig De til ham - selv byens tre læger sagde indbyrdes De til hinanden, men sådan var etiketten jo i de kredse på den tid.

Doktorens var "på middag" med skolebestyrerens og tandlægens, og så var der andre, som man var "på kaffe" med.

Der var meget stor standsforskel på den tid - selv i en lille by som Sakskøbing.

Der blev eksempelvis gjort stor forskel på eleverne i skolen - hvis man var betalings-elev, eller hvis man havde friplads.

Doktorboligen i Søndergade kort før nedrivningen i 1976.

I starten på dr. Niensens lægegerning i Sakskøbing kørte han med hest og vogn, når han skulle på sygebesøg, men senere anskaffede han en motorcykel.

I begyndelsen af tyverne købte han en høj gammel Ford med lilla gardiner og tørrede blomster i vinduerne.

Han var således en af de første i Sakskøbing, der havde bil.

Og en af børnenes store oplevelse var blandt andet den årlige køretur til København.

Dr. Nielsen med familie deltog i alt hvad der var af kulturelle arrangementer som foredrag og teaterforestillinger, og så holdt man Kristeligt Dagblad og Nationaltidende og byttede sig til Venstrebladet, så familien var meget velorienteret.

Til sidst nogle anekdoter, som knytter sig til dr. Nielsen og hans virke, og som handler om datidens hygiejne eller mangel på samme og om folks uvidenhed om graviditet og fødsel.

En mand kommer ind til doktoren med en dårlig fod, som skulle undersøges, og doktoren ser på foden og siger så til manden: Må jeg lige se den anden, så jeg kan sammenligne!

Men manden svarer: Nej, det er jeg ikke forberedt på doktor!

- han havde selvfølgelig kun haft den ene fod i en spand vand inden lægebesøget.

Dr. Nielsen var kaldt ud til en kone, der klagede over ondt i maven.

Men doktoren konstaterer hurtigt, at det er en fødsel, der er igang.

Så blev konen lettet og sagde: Nåh, ikke andet, det er jeg jo så kendt med!

Og så var doktoren kaldt ud til husets unge pige, der skulle føde.

Efter vel overstået fødsel spørger doktoren så, hvem faderen er?

Og efter at havde tænkt sig grundigt om, svarer hun: Ja, han havde i det mindste stråhat på!

Dr. Nielsen døde i 1946, men fru dr. Nielsen blev boende i huset i Søndergade indtil 1960, hvorefter hun fraflyttede ejendommen og døde i København i 1962.

HK

LOKALHISTORISK ARKIV

Formandens beretning på generalforsamlingen 1996.

1995 blev det år, hvor vi på arkivet fik et stort og længe nærret ønske opfyldt.

Som mange måske har læst i avisen, er vi nu gået ind i EDB alderen, idet vi endelig fik råd til at anskaffe såvel en PC`er som arkivernes program ARKIBAS.

Vi var i bestyrelsen enige om, at vi ikke skulle have EDB, før vi også havde råd til at anskaffe programmet, som er en stor investering.

Men dels ved at spare sammen over flere år, og dels ved hjælp af gaver fra lokale fonde og pengeinstitutter, kunne vi altså endelig i december 1995 tage det store spring og installere en PC`er, men kun en, selv om det nok er lige i underkanten af, hvad der er behov for.

Hos arkivlederen i forkontoret, hvor der skrives indkomstjournaler, er der også behov for en PC`er, så det er det næste, som vi sparer sammen til.

EDB registreringen er nu i fuld gang, idet flere af vore medarbejdere har lært eller er ved at lære betjeningen.

Da langt det meste af arkivets materiale, bortset fra en mindre del fra de første år, er registreret efter SLA standarden, giver indtastningen ikke de store problemer, men det vil alligevel tage lang tid, før det hele er registreret.

Hovedsagen er, at vi er igang. Medarbejderne er interesseret og synes, at det er en

spændende udfordring - og især for dem, der aldrig før har haft med den slags at gøre.

Og når alt engang med tiden er på plads, så bliver det hele meget nemmere at overskue.

Ja, det var så årets store og gode anskaffelse!

Ellers har vi igen i 1995 givet husly til LASA, der har afholdt et aftenkursus for arkivledere, ligesom vi har haft besøg af Dansk Familiebrug en aften. Vi håber, at det gav lyst til at komme igen og se nærmere på, hvad der måtte have interesse.

I 1995 var der også en stor udstilling, denne gang om kommunens 25 års jubilæum, og det gav som sædvanlig arkivets medarbejdere nok at se til med at finde tekst og billeder frem, med opsætning og nedtagning og til sidst arbejdet med at lægge tingene på plads igen.

Det kræver måneders arbejde fra man går igang med at planlægge en sådan udstilling og indtil det sidste billeder igen er lagt på plads i arkivet.

Hvem tænker igrunnen på det?

Vi er derfor godt tilpas ved, at der ikke skal være nogen udstilling i år, for så kan der blive mere plads til det daglige arkivarbejde.

På arkivet har vi, som det er sagt før, mange dygtige, frivillige medarbejdere, hver med deres speciale som for eksempel billedregistrering, avisudklip, arkivering og slægtsforskning.

Og så har vi også dem, der både kan sætte hylder op og tyde gotisk skrift.

Vi har også en medarbejder, der læser aviser fra 100 år tilbage i tiden for at finde stof til det årsskrift, som Holger Karlsen redigerer. Vi takker for det store arbejde, der udføres i forbindelse med udgivelsen af årsskriftet.

Året igennem har vi mange besøgende og brugere på arkivet, og medarbejderne er meget behjælpelige med det detektivarbejde, der ofte er nødvendigt for at finde frem til det, som folk kommer efter. Og det kræver lidt mere end almindelig lyst hos en medarbejder til at lege "sporhund, især hvis folk kommer langvejs fra og tror, at man kan trylle hele familien frem på et par timer. Der bliver ledt i kirkebøger og andre gamle skrifter, og alle er glade, når det lykkes at få "støvet" en eller flere aner op.

Apropos "støve op", så har vi på arkivet megen glæde af "Støvmiderne", der i tidens løb har fundet mange spændende ting frem.

Til slut en stor og varm tak til arkivets medarbejdere for al den tid og interesse, der lægges i arbejdet og for alles medvirken til et godt sammenhold og arbejdsklima.

Tak til Erik Larsen, der på sin rolige måde sørger for, at det hele går så fint.

Tak til byrådet for god behandling, og tak til bestyrelsen for godt og loyalt samarbejde.

Vi arbejder alle - hver især og sammen - for, at vi skal have et godt og velfungerende arkiv i Sakskøbing.

Det har vi i dag og sådan håber jeg, at det også fremover vil være.

Ingrid Bandholm Jensen.

LOKALHISTORISK FORENING I SAKSKØBING

Formandens beretning på generalforsamlingen den 22. februar 1996.

Jeg må erkende, at jeg ikke er ganske uberørt af situationen, selv om jeg kun er på gæsteoptræden. Jeg havde aldrig drømt om, at jeg skulle aflægge beretning i kommunens største forening med 700 medlemmer.

Siden foreningens start i 1980 har vi kunnet konstatere konstant medlemsfremgang - og i de senere år med nærmest eksplosionsagtig fart. Det kunne naturligvis være dejligt, om denne udvikling kunne fortsætte, men vi må nok være så realistiske i vores vurdering, at vores mål må justeres.

Vi skal regne med et konstant medlemstal, hvor vi i fremtiden erstatter døde og fraflyttede medlemmer med nye, men hvor det totale antal ikke ændres væsentligt.

Men vores formål har vi bestemt ikke tænkt os at justere på, nemlig "at vække interesse for og styrke kendskabet til egnens lokalhistorie og kulturhistoriske værdier". Det gør vi jo ved at stå for mange og meget forskellige arrangementer, og sådan har det også været i det forløbne år.

Vi lagde ud med en generalforsamling, hvor vi samtidig viste filmen "Et rigtigt bondeliv". Det var åbenbart en god idé, for vi var ca. 130 deltagere.

Allerede i marts var vi på banen igen, denne gang i samarbejde med Slemminge-Fjelde Beboerforening. Vi mødtes i Slemminge gl. skole, hvor "Støvmiderne" fortalte om arbejdet med bogen "Grevskabet

Hardenberg-Reventlows Fæstegårde". Et par gode historier om den berømte/bergtede isenkræmmer Meisner fik vi også, morsomt gengivet af Johan Jørgensen og byhistorier af Preben Poulsen. Aftenen sluttede med en lysbilledserie fra Slemminge vist og kommenteret af Herman Hansen.

For en generation siden talte man meget om, hvordan de nye storkommuner skulle se ud, og hvordan de mon ville komme til at fungere. Vi prøvede at give svaret ved et møde i begyndelsen af april, hvor vi havde fået medlemmer fra alle de tidligere sogneråd til at fortælle om deres oplevelse af begivenheden, i hvilken forbindelse de stillede forventninger blev vurderet i forhold til de opnåede resultater.

Emnet blev yderligere belyst af sommerens udstilling, hvor det igen var "treenigheden" - arkivet, foreningen og Saxtorp - der i fællesskab stod for arbejdet. Vi kan passende benytte lejligheden til at uddele roser til udstillingsudvalget. I er dygtige til at videregive historiske oplysninger på en både informativ og indbydende måde, og kustodernes engagement gjorde det til en stor oplevelse at være gæst på udstillingen. Vi ved godt, at det største arbejde foregår i kulissen, alt forarbejdet med at finde materialerne, udvælge - og bagefter med at få alt på plads igen. Derfor en stor tak til jer alle for indsatsen.

1995 var jo året for Danmarks befrielse, og også her var Lokalthistorisk Forening med. Vi havde arrangeret et møde i Tårs forsamlingshus med foredragsholderne Hans Bech, A.S.B. Juul, Bjørn Karbo og Thor Gerner Nielsen. De havde alle være aktive i krigsårene på hver deres måde, og de fik trukket gode paralleller fra de lokale begivenheder til de ting, der skete ude omkring.

Sæsonen sluttede traditionen tro med et havemøde, som indledtes med et besøg i Radsted kirke, hvor pastor Roland viste rundt og fortalte om kirkens meget spændende historie, hvorefter vi samledes omkring medbragte kaffeborde hos Bettina og Frede Winther i Radsted.

Gårdens lange historie blev gengivet af Poul Jensen fra forskergruppen, mens Frede selv fortalte om vilkårene i dag.

En god aften, hvor vi rigtig hyggede os i haven - det trak jo heller ikke fra, at vej-

guderne viste sig fra deres allervenligste side.

Efter sommerferien tog vi på ture udenfor kommunen, første gang i september, hvor vi besøgte Borgø, som i parentes bemærket tilhører Sakskøbing kommune, men i folks bevidst er knyttet til Maribo.

Efterfølgende besøgte vi Naturskolen i Bursø.

Senere i september kørte vi helt mod syd, idet vi besøgte "Det sorte Museum" i Gedser. Sikke mange spændende og smukke sten, det dog rummer. Og så er museet et godt eksempel på, at en lille gruppe frivillige kan nå meget langt, når blot de for alvor tror på ideen.

I oktober besøgte vi Nysted, hvor en veloplagt Aage Poder fremviste Lokalthistorisk arkiv og tog os med på en spændende byvandring.

Sidst i oktober flyttede vi tilbage til Hotel Saxkjøbing, hvor vi belyste den forandring, Danmark har undergået i perioden 1950-95. Den lokale landmand Herman Hansen fortalte om sine egne oplevelser i denne periode, hvorefter konsulent Flemming Bendixen trak paralleller til udviklingen på landsplan. Aftenen sluttede med et indlæg af museumsinspektør Thomas W. Lassen, der kraftigt opfordrede til at få indsamlet og registreret oplysninger om denne periode, inden det er for sent.

Året sluttede, også som vi plejer, med en aften, der også kan betragtes som underholdning, idet vi havde arrangeret en historisk vise-aften.

Vi havde lovet os selv, at det ikke udelukkende skulle være en musik-aften, for det er der andre foreninger, der tager sig af. Nej, vi ville tage det lokalhistoriske med, og det lykkedes faktisk.

Alle de numre, vi havde med, havde virkelig tilknytning til lokale begivenheder. Det var en aften, der naturligvis krævede en del forberedelse, men hvor var det sjovt at arbejde sammen med kor og solister, for de gik til sagen med et fantastisk humør, og jeg synes også, at resultatet blev vellykket, så tak til Margrethe Kristiansen, Saxe-koret og de meget dygtige solister.

Vi kan glæde os over, at Lokalhistorisk forening er en forening med et solidt fodfæste i lokalsamfundet. Det kan ses af den store imødekommenhed og hjælpsomhed, vi møder alle vegne, uanset om vi henvender os til andre foreninger, institutioner, offentlige myndigheder eller enkeltpersoner.

En sådan åbenhed er absolut befordrende for bestyrelsens arbejdsglæde. ligesom medlemmernes opbakning er en absolut nødvendighed.

Vi vil opfordre jer til stadig at støtte foreningen og dens arrangementer og en tilbagemelding med gode ideer og konstruktiv kritik modtages med tak.

Til slut vil jeg gerne takke alle, der på en eller anden måde har støttet foreningen i det forløbne år. Det giver inspiration til det fremtidige arbejde.

Endelig vil jeg takke bestyrelsen for godt samarbejde i det år, der er gået - alle bestyrelsesmedlemmer, suppleanter og tilfornede har udvist en utrolig iderigdom og arbejdsiver, som fortjener at blive påskønnet.

Tak skal I ha`!

Anne Christiansen
fg. formand

Museumsforeningen "Saxtorp" er selvfølgelig med, når det gælder historiske optog og lokalhistoriske udstillinger.